Unga år. Noveller

Bokutgåva

Wentzel Hagelstam, Fredrikshamn 1892.
Innehåll:

VINDEN VAKNAR.

En hög backsluttning med stora kullerstenar och skäggiga granar stupar brant ner i sjön, som återkastar himmelns bjärta ljusblå långt in mellan de dystra stammarna i skogens svala och söfvande förmiddagsro. Högt uppe i grantopparna spelar den friskande vinden orgel. Låga, mumlande bastoner följa i oafbruten fuga så nära på hvarandra, att de för ett mindre känsligt öra smälta ihop till en enda dof ton: – ödemarkens melodi af högtidligt svårmod. Under granarna, mellan kullerstenarna, öfver ljungen, stenmossan och lingonriset är det stilla. Närmast stranden rör den storväxta alen sina mjuka löf, men de prassla icke. En ensam liten göktyta kastar sig småkvittrande från gren till gren med halft utspärrade vingar; den enda ljudande punkten i granarnas pelarhall.

Solen, som står högt öfver backens brant, blänker i några fina trådar spindelväf, då de lefva för vinddraget, och når här och hvar som ett sparsamt, gult stänk ned till lingonriset och ljungen. Öfver den bruna, jämna skogsvägen, som drager ett band midt emellan sjön och krönet, håller en slända stilla i luften, spelande med vingarna och tvekande om hon skall våga förirra sig längre in i det mystiska dunklet. Så skjuter hon med en pilsnabb rörelse ner och sätter sig att tänka öfver sitt tilltag på en fint utskuren ormbunke vid vägkanten.

Då kommer ett gråbrunt bylte ilande framåt den gråbruna vägen i långa skutt, urskiljbart ifrån den endast genom rörelsen. Det är en hare, som med öronen längs ryggen springer förelöpare för någonting, som ekar doft långt borta. Sländan spritter upp och flyger med solglitter på vingarna i korta satser nedåt stranden, men göktytan skjuter ner i mossan vid roten af en stor gran och lugnar makan, som rufvar ägg.

Det dofva ekot hörs ej längre, men fot för fot, med hängande hufvuden och svettiga bogar styras två flämtande hästar framåt den skuggiga vägen af en ryttare och ryttarinna. Han tager hatten af sig och torkar sig om pannan, hans blick glänser och hela hans väsen är en lifskraftig ynglings. Hon sitter afsiktligt frånvarande och stirrar drömmande nedåt sjön, som blinkar mellan barren. Plötsligt håller han inne sin häst och ser sig om. Ryttarinnan har tappat sitt ridspö utan att gifva akt på det. Det ligger ett stycke bakom dem på vägen; han lämnar med en glimt i blicken sina tyglar till henne, hoppar vigt från hästen och kommer leende igen med spöet. Hon ser på honom nästan motvilligt, tager spöet och gör sig i ordning att rida vidare, då han med en bedjande åtbörd räcker handen mot henne. Hon förstår utan ett ord hvad åtbörden gäller och skakar skrattande på hufvudet, men rider ej vidare.

Värmen och den häftiga ridten ha drifvit bloden åt hennes kinder, finhylta, rodnande kinder under det bakutdragna floret, läpparna äro halföppna och arbeta på ett nej, som icke blir af. Skogen står och lyss efter hennes ord, väntande att emottaga dem i sin stora, doftande famn. Göktytan vågar sig fram och svingar i en

lång båge nedåt till en torr gren nederst på en granstam. Där förblir hon nyfiken och stilla späjande på fridstörarne med små lifliga svarta prickar till ögon.

Den ena hästen biter i stångbetslet, som rasslar, fradgan faller till marken och blir liggande där, bländande hvit i alt det bruna. Damen uppe i sadeln ser sig orolig om, såsom väntade hon någon som understödde hennes vägran, och den unge mannen står fortfarande med handen sträckt emot henne, färdig att hjälpa henne ner. Självfva orgel– fugan uppe i grantopparna tystnar, hela skogen likasom sträcker sig fram i stum förväntan för att se hennes beslut.

Då låter hon foten glida ur stigbygeln och är i ett lätt hopp nere på marken, utan att ha anlitat den färdiga hjälpen. Orgeltonen vidtager igen, och det går som en suck af lättnad och tillfredsställelse genom skogen. Han gör fast hästarna vid tyglarna i hvar sin granstam, och hon har funnit en tufva med linnéor alldeles nära där hon steg af.

Strax därpå kommer han strålande fram till henne och säger något, där tonfallet sörjer för innehållet och orden ingenting betyda. Hon nickar utan att se upp och fäster sin linnéabukett vid barmen.

Men den högtidliga stillheten i skogen börjar försvinna, solen finner väg mellan barren och göktytan gör larm hvad den förmår, förstärkt af sin maka. Vinden tager hårdare fatt i topparna, tränger in under granarna med en störande kraftig susning, som väcker hela skogen och väcker de två genom att varnande och kylande stryka dem öfver tinningarna. Den mystiska förmiddagsgudstjänsten är förbi, och vågorna börja sorla nere vid stranden. Solfläckarna på marken få lif och flytta sig, när grenarna ofvanom försättas i gungning, och hästarna skrapa i mullen med hofvarna.

Det nej, som icke blef sagdt nyss, står nu att läsas i damens hela hållning. Hon super in vinden med vidgade näsborrar och öppen mun. Den farliga tystnaden och skogens förtrollning är bruten och med den hennes egen. Hon är fri. Den unge mannens blick far nästan vred uppåt de svajande grantopparna och vänder igen med ett annat uttryck. Han piskar otåligt sin stöfvel med ridspöet och far sig ett tag med handen öfver pannan. Men hon, som stigit ner från hästen i skogens famn, andas ut en tacksam liten suck bland linnéorna, i hvilka hon gömmer sitt ansikte.

Därpå ser hon sin kamrat raskt i ögonen, och ler uppsluppet. Han varseblir med möda en sista liten glimt af den dallrande stämningen nyss innerst i hennes ögonvrår.

– Här blåser! säger han torrt, men hon gör larm i kapp med göktytan och förundrar sig öfver att han lockat henne att stiga af på en plats, som så litet behagar honom. Skogen tager del i hennes gäckande löje, och de små böljorna nere vid stranden kasta glada och vakna solreflexer långt in bland stammarna.

De sätta sig på en sten vid vägkanten, och hennes munterhet ger hans dåliga lynne intet tillfälle att yttra sig. Hennes flor blåser ut och slår honom hånfullt i ansiktet, den storväxta alen nere vid stranden böjer sig under blåsten, och hon talar ifrigt om alldeles likgiltiga ting med ansträngd, gäll röst för att göra sig hörd öfver skogens växande sus.

– Här blir kallt, afbryter han henne otåligt. Vi ha ridit oss varma och kunna förkyla oss!

Men hon ser på honom med en så självförnöjd och leende blick, att hans dåliga lynne ger vika och han smittas af omgifningens nyktra glädje.

– Stämningsmänniska! förebrår han henne.

– Jag? undrar hon och räcker honom handen för att hjälpas upp i sadeln på hästen, som ännu står tjudrad.

Han lyfter henne i stället upp med ett praktiskt tag om hennes fot och lösgör hästen. Hans blick är nästan en skämtsam god väns, när han kommit upp i sin sadel och lutar sig fram emot henne sägande:

– Det var synd att det blåste bort!

– Hvilket då? frågar hon oskyldigt och snärtar hårdt till hästen, så att den genast slår in i galopp. Hon kan icke uppfatta hvad han svarar, bryr sig icke häller om det, utan ger hästen fria tyglar och flyger undan faran nyss med en segerstolt och tacksam känsla för att hon åter lyckats hålla deras hemlighet kvar i det bedårande utvecklingsskede, där en vindpust är nog att bryta en förtrollning, som likafullt vidtager i morgon och öfvermorgon igen, hvarje gång hon vågar hvila sin blick i hans eller lämna sin hand åt hans tryckning.

Så redo de två framtidens lycka till mötes, medan backsluttningen blef bakom med kullerstenar och skäggiga granar, ekande efter hofslagen och susande obestämdt i alt högre tonarter för den starka middagsblåsten.

Göktytan far igen som en slungad sten ner till sitt bo, och ett par feta hästflugor surra eftersinnande fram längs vägen, brummande öfver sitt undansluppna byte.

IMPRESSIONISTEN.
I.

När man nu till dags talar om impressionister, förstår man gärna en del franska målare, som sträfva efter att i sin konst möjligast noggrant återgifva de intryck de erfarit vid åsynen af ett landskap, en person o. s. v., mera än själfva landskapet och personen. Långt tidigare än impressionismen fans till som skola, hade känsliga nervsystem sina starka förnimmelser och ha det ännu, utan att försöka ställa upp regler, efter hvilka andra, mindre subtila nervsträngar skola läras förnimma såsom de.

Innan impressionismen kommit på modet som konstart, bodde vi en sommar, tre unge män, vid en badort och gåfvo oss sken af att sköta vår hälsa. Själen i vårt bolag var Sölfvermarck, känd under det förkortade namnet Marck af alla sina vänner, och det var egentligen de, som utgjorde hans värld. Den öfriga skapelsen låg honom tämligen litet om hjärtat. Han var den gladaste bland den tidens glada studenter, ett rent under af sorglöshet, gladt lynne och sjuklighet, galghumorist ex professo, sysselsatt med humaniora och sitt farliga hjärtlidande, som helt plötsligt lät hans friskt pulserande skämtåder stanna af, just när den flödade som ymnigast. Den andre badbrodern var Hästen, så kallad först af Marck och sedan af alla andra kamrater, emedan han liknade en häst både till utseende och karaktär; den tredje var jag själf.

En alldeles fantasilös människa skulle småningom i Marcks sällskap börjat betänka att det kanske ändå fans något mera mellan himmel och jord än frukost, middag och kvällsmat, plus god sömn under natten. Ty han egde i hög grad den nervernas och förståndets känslighet, hvilken sedermera likt en epidemi gripit omkring sig i vida kretsar och aflat impressionismen som konst, spiritismen som religion, mystiken och symbolismen som literatur.

Marck hade genom anlag och öfning nått en formlig virtuositet i att fånga ett intryck i flykten, han grubblade öfver sina iakttagelser för sig själf, och meddelade oss andra hälst bara slutklämmen af sina spekulationer. När han ett antal gånger konstaterat att hans instinkt icke bedrog honom, litade han snart blindt på sina första skarpa intryck af människor, t. o. m. af sådana, som han aldrig talat ett ord med.

Hans speciella konst var att af de djuriska egenheterna i en människas yttre sluta sig till hennes själsegenskaper, och han reducerade alla människor, som kommo inom hans synkrets, snabt och säkert till det eller det djuret. Hans karaktäristik var alltid träffande, när han afgaf den, och om det än skedde i den allra galnaste och mest öfverdrifna form, låg det allvar i hans öga och på bottnen af hans skämt. Hans största

intresse var att »leka menageri» med mänskligheten, och hans motvilja för vissa osympatiska species inom zoologin var så stor, att han aldrig kunde visa vänskap mot en svintyp eller en, som bar vargens och schakalens elaka, baksluga och grymma linjer i sitt ansikte.

Vi hade då och då skarpa dispyter om hans metod, jag motsade honom af princip och kallade det narraktigt att låta sitt sunda omdöme förblindas af ett dunkelt intryck, som man knapt kunde göra reda för och som omöjligt kunde vara ofelbart. Han såg då på mig med en sällsam, tänkande blick, utan ett spår af skämtsamhet och sade:

– Dumme djur, som förlorat din instinkt!

Jag tog upp handsken och svarade att min eftertanke ersatte instinkten hundrafaldt.

– Eftertanke! sade han. Den kommer först efteråt, såsom själfva ordet säger. Visst är man ett dumt djur, om man afsäger sig sina naturliga, medfödda förmögenheter att genast skilja mellan vän och fiende, mellan låga karaktärer och goda, mellan starka och svaga. Människan är skapelsens krona, summan af utvecklingen, – skulle hon då inte rymma fragment af alt ondt och godt, som hon ärft af sina förhistoriska fäder inom djurvärlden, och skulle hon då inte också såsom de lägre djuren ha kvar ett själsförmögenhetens fragment, som ögonblickligen säger henne när hon skall skydda sig mot en fiende? Dumme djur, säger jag! Lifvet är inte bara en flack förnuftsprocess såsom du tror, – åtminstone inte ännu! – Se nu bara på Hästen! fortsatte Marck. Han går här och kråmar sig och ser präktig ut på sommarbetet. Har du sett en mera odisputabel häst i mänsklig gestalt? Och han håller på att bli kär. Vill du se, så blir han den allra mest ridderliga man mot sin hustru. Han kommer att bära henne genom lifvet, tillgifven och nobel och stark på en gång. Kan du inte se att han frustar af lifslust och att det gnäggar inom honom, när han vädrar sin älskade på afstånd med sin stora hästmule? Vore jag kvinna, så skulle jag taga honom bara af ren instinkt, för en lättare styrd och duktigare karl kunde jag aldrig få. Jag känner ju honom som vän och jag känner också mer än en värklig häst och kan jämföra de två. Men jag kan inte begripa hvar folk har sina ögon, då de inte längesedan gifvit ut en lärobok i tillämpad zoologi.

– Du är galen, sade jag i allmänhet.

Marck svarade med ett mångtydigt löje och ögon, som sprutade skämtsam bitterhet:

– Ja, javisst! Hvem är inte det? Isynnerhet om man har så kallade idéer! I medelmåttans och de sunda klokhufvudenas munnar har ju själfva ordet idé fått en biton af galenskap. Att ha idéer betyder för den präktiga hemborgerligheten detsamma som att vara förryckt. Men jag för min del vill hällre vara förryckt och leka menageri med hela tutten, än jag vill höra till den. Ty de äro en boskapsdrift allihop, tama, ofarliga husdjur, som fösas i fållan af egarens handtlangare för att mjölkas och så igen drifvas ut på markerna att fylla sina jufver för nästa mjölkning. Det är hela den så kallade statshushållningen. Och den är till deras eget bästa.

Han var upprörd och knep ihop sina smala läppar så energiskt, att det blef gropar i kinderna, och munnen syntes endast som ett smalt streck med en spotsk böjning nedåt i giporna. Galghumoristen var totalt försvunnen, och hans skarpa, grå ögon visade fram ett par pupiller, som påminde om pepparkorn.

Jag skulle säga något förmildrande om att jag inte menat precis så som mina ord föllo, då han gissade min afsikt och fick igen sitt gäckande leende:

– Nu skall du inte bjuda till att bli en beskedlig knähund, som slickar såret han bet nyss. Du har för resten inte knärackans karaktär utan doggens. Och när doggar bitas, sker det på allvar. De få kramp i käftarna, ser du, och du får också kramp i hela din varelse, när du blir ond, det vet jag. Du är orädd som en dogg och

räknar inte så noga med att anfalla en fiende, som är tredubbelt starkare än du. Är du nöjd nu?

– Tack ska du ha! sade jag. Därpå gingo vi ut och glömde dispyten.

II.

Ett par dagar senare stodo vi nere vid ångbåtsbryggan och togo emot nya badgäster. Hästen kastade, småfrustande och otålig, sökande blickar efter sin sköna utan att finna henne, medan Marck och jag mönstrade de ankommande. Ångaren lade just som bäst till, passagerarne stodo på däck och gapade ganska ointelligent ut öfver badorten, ty antingen voro de turister, för hvilka orten var fullkomligt likgiltig, eller skulle de i land här, och då lade tusen småbestyr beslag på deras tankar och utseende.

–Dumma djur allihop, var Marcks summariska slutkläm, sedan han med blicken granskande farit öfver däcket ett antal gånger.

Då lutade sig i detsamma en axelbred och dryg medelålders man ut öfver räcket för att se efter om landgången icke redan sattes ut. Jag hade knappast sett på honom närmare, om jag icke märkt hvilket skarpt intryck han gjorde på Marck. Så snart denne fått syn på den kraftiga gestalten med rofdjurshufvudet mellan de breda skuldrorna, hakade sig hans blick så energiskt fast vid den, att också jag började intresseras af den resande.

Han vände sig snart mot oss och visade facen af sitt brutala ansikte och de väldiga käkarna, den undre skjutande framom den öfre, slutande tätt ihop såsom om en hemlighet. I detsamma kände han sig observerad, och hans blick träffade oss magnetiskt, utan tvekan om att det var vi, som fixerat honom. I början var den stickande af ett slags oklar misstanke, hvilken han dock genast fick makt öfver, hvarpå han vände bort ögonen, för att strax därpå sända oss en ny blick, där det förra uttrycket ersatts af ett så talande hån, att jag måste fråga Marck om han gaf akt på det.

– Tror du jag är blind, eller hvarför frågar du? Skulle jag inte gifva akt på ett sådant monstrum! En människa, som är hälften gädda och hälften hyäna! Alt det brutalaste och lömskaste, som fins i djurriket. Eller har du sett sådana farliga käkar hos andra än gäddan? Och ögonen sedan! Den blicken är tjufvens, den fega tjufvens och likplundrarens! Vore jag fiskal här på orten, lät jag genast fängsla honom. Han kan omöjligt vara oskyldig.

– Nå nå, invände jag skämtsamt, – det är ju att taga heder och ära af folk.

– Han har hvarken heder eller ära att förlora, vidhöll Marck mycket bestämdt.

– Det skulle någon få höra, så kunde du i en handvändning bli anklagad för ärekränkning.

– Jag skulle vinna processen, svarade Marck kort och närmade sig landgången, där den främmande gjorde sig i ordning att gå i land. Hästen sällade sig till oss, och vi fingo alla tre ett mykket obehagligt intryck, när den resande gick oss förbi med utmanande tillbakakastadt hufvud och ett spotskt drag öfver läpparna. Han gaf oss icke en blick, men jag kunde se att det skälfde och irrade i hans ögonvrår, såsom hade han måst beherska sig för att icke visa oss den dolska fiendskapen i sin obehagliga blick.

När han gått uppåt staden, såg Marck i tankar efter honom och sade helt högt, så att alla kringstående kunde höra det:

– Hvem vill hålla vad med mig? Han sitter på tukthus inom ett år!

– Hvem då? frågade Hästen nyfiket.

– Han, likplundraren naturligtvis, som gick upp till staden nyss!

– Tyst, för fan i våld! Det är ju disponenten på Kumlinge, en allmänt aktad person, högg Hästen i.

Den upplysningen bekom icke Marck det allra minsta.

– Ni kan ju gärna akta honom tills vidare, sade han lugnt. – Jag aktar mig *för* honom, jag. Och så mycket är säkert att han aldrig skall disponera öfver en fyrk, som jag kan kalla min.

– Seså, låt nu bli att spela orakel, sade Hästen, smått förargad af hans säkra och öfverlägsna ton. – Du är på alldeles falska vägar med ditt färdiga omdöme.

– Det få vi se sedan, retades Marck och blåste bekymmerslöst och likgiltigt sin cigarrök Hästen rakt i ansiktet.

– Du borde bli detektiv polis, föreslog jag.

– Det fins sämre detektiver än jag. Och kom ihåg hvad jag har sagt om honom!

Marck svepte in sig i sin orakelsvärdighet och imponerade nästan på oss med sin oryggliga säkerhet. Han mötte vårt tvifvel och vår spefullhet med sin egendomliga, skarpa och gäckande blick samt slog slutligen bort altsammans i ett ironiskt: Ja, – hvad tusan angår det oss egentligen, – vi ha ju inte några pengar i Kumlinge bruk – och inte annorstans häller!

Men han förblef hela den dagen besynnerligt fåordig och allvarsam, och hans blick var inåtvänd som en visionärs med ett sällsamt, fjärrskådande uttryck. På kvällen skulle vi ner och supera i brunnssalongen, men Marck tystnade med sitt skämt och tvärstannade, när han på verandan utanför brunnshuset varseblef Kumlinge disponenten, som med breda, öfvertygande åtbörder höll en utläggning om någonting för ett sällskap herrar. Vi försökte fåfängt få Marck med oss till vårt vanliga aftonbord. Han vände om med en anmärkning att han hällre spisade ensam för sig, än han höll till godo med ett grannskap sådant som det på verandan. Slutligen läto vi leende honom gå sin väg; vi kände hans egenheter och hade en viss respekt för dem.

Men vid aftonbordet höllo vi ifrig diskussion om hans besynnerligheter och betraktade den axelbrede disponenten så envist, att han slutligen, plågad af vår uppmärksamhet, drog sig inom hus med sitt sällskap. Då gingo anmärkningarna lös på hans rygg, och vårt samstämmiga omdöme blef att han var en till det yttre mycket obehaglig person, men ingen af oss slöt sig till Marcks åsikt. Tvärtom framhöll en af läkarene med mykken tonvikt att Marck led af idiosynkrasi och hallucinationer samt hällre borde vistas vid en lugn nervkurort än vid ett hafsbad med stor omsättning af människor och de för honom farliga typerna.

III.

Marck gick med jämnmod igenom sin badkur, utan att den gjorde honom stort bättre till hälsan. Till humöret behöfde han icke bli bättre, – tycktes det – hällre tvärtom, ty hans glada kamratlynne frestade hans vänner att låta honom begå extravaganser. Och att begå s. k. dumheter var Marcks största glädje både vid badorten och senare i Helsingfors, där han skulle sköta sina studier. Det blef dock icke något allvarligt arbete af. Badkuren och det sunda lifvet utom hus hade kommit honom att glömma sitt hjärtfel, så att han vid terminens början tog i med studentlifvets fröjder en smula för häftigt och fick en sträng påminnelse om sin sjukdom. Den höll honom sedan innestängd mest hela vintern, tillåtande honom endast då och då att deltaga i kamratlifvet, hvilket för honom bibehöll hela sin poesi och en lockelse alt större, ju strängare förbudet var. Lyckligt nog för Marck var han af förmögen och framstående familj och behöfde icke bli melankoliker på grund af penningbekymmer. Han var oefterhärmligt rolig och bitande under sin sjuklighet,

och slapp han icke ut bland vännerna, så kommo de till honom. Men så vänfast och god kamrat han än var, kände honom ingen rätt till grunden. Hans drastiska skämtlynne gjorde en elegisk själfbekännelse af honom alldeles omöjlig. Och det var kanske bara den obotliga melankolikerns öfvergifna lifsglädje, emedan han såg att den beredde andra ett sådant nöje och för att han genom den bäst dolde och glömde sina egna dystra tankar. Det var min tro om honom.

Uppe i hans ungkarlsrum vid Alexandersgatan samlades vännerna som oftast för att fördrifva hans ensliga konvalescentstunder – han var alltid konvalescent, så länge jag kände honom – och det blef i de flesta fall icke de, som fördrefvo tiden för honom, utan han för dem. Han släpade sig fram till pianot, och hade han icke gjort någon ny visa sedan senast, så sjöng han sina gamla, så det ekade genom dubbelfönstren ute på den stenlagda gården, och pigorna sågo leende upp åt hans fönster när de gingo förbi, undrande hvem den glada magistern var, som höll så munter gratiskonsert för alla, som bodde i gården.

När de någon gång efteråt sågo en ombonad, skäggig man med gammalt utseende och böjd hållning mödosamt släpa sig upp i en väntande droska, kunde de aldrig riktigt tro på att det var han, som sjöng de öfverdådiga och glada visorna med ett så friskt lif och sådan öfversvallande känsla.

Det fans mer än en bland Marcks bekanta, som med ett litet missaktande smålöje talade om honom såsom en halft otillräknelig person. Deras omdöme stödde sig mindre på kännedom om honom själf än på hörsägner om hans galna tilltag, innan han blef allvarsamt sjuk. Också hade Marck ett själftillräckligt och utmanande bemötande till hands för alla, som icke gillades af hans första intryck, – och de voro icke få. De existerade rakt icke för honom, och kommo de i hans väg, behandlade han dem som idel tomrum. Han kunde se på en person såsom fixerade han ett föremål tvärs igenom honom. Och en aldrig så litet utvecklad självkänsla kände sig obehaglig till mods och sårad af denna raffinerade likgiltighet.

För sina många vänner var han en helt annan. Hans älskvärdhet och vänskap var lika raffinerad som hans likgiltighet. Ett obetydligt löfte, afgifvet i hög stämning för långa tider tillbaka, inlöste han helt oväntadt en vacker dag såsom af en tillfällighet, men under bagatellen låg en hel väfnad af den finkänsligaste vänskaps dallrande strängar, för fina att visas i fullt, nyktert dagsljus och att tagas på.

Min fulla tillgifvenhet vann han på följande storsympatiska sätt. Jag hade i ett gladt sällskap förgått mig på ett dumt sätt emot en person, som var mig obehaglig och emot hvilken ganska lågsinta individ jag aldrig bort förgå mig. Vi hade kommit i dispyt om en bagatell, det ena ordet gaf det andra, jag blef alt hetsigare, men min deloman alt lugnare och otvetydigare, till dess min ilska slutligen sprang ut i mina fingerspetsar, och jag omöjligt kunde beherska mig utan strök honom med flata handen på ett förolämpande vis öfver ansiktet.

Vår lilla kamratkrets hade den goda egenheten att hålla på god ton gent emot mera främmande, och mitt tilltag blef bemött med ett allmänt och högt ogillande från alla mina vänner. Den förolämpade vred sina mustascher lugnt tillrätta med en viss skadeglädje i sitt illvilliga ansikte och beredde sig att nådigt och förödmjukande ursäkta mig, när jag af kamraterna skulle bli tvungen att bedja honom därom.

Man satt just och diskuterade sättet, på hvilket jag skulle göra min afbön, och i allmänhet voro rösterna ganska enstämmigt emot mig. Jag hade naturligtvis genast ångrat min häftighet men uppretades af den stränga bot kamraterna förskrefvo. Jag stod som bäst en hård strid med min stolthet, då Marck, som ditintills suttit alldeles tyst, utan att blanda sig i diskussionen, plötsligt steg upp, närmade sig min deloman och gaf honom tvänne kraftiga strykningar med flata handen öfver ansiktet, alt med den lugnaste min i världen, alldeles som om han uppfylt en naturlig plikt.

Det blef en paus i sällskapet. Den strukne tappade sin säkerhet vid Marcks förnyade manöver, och så komisk var den genom hans säkra öfvertygelse, att de allvarsammaste brusto i skratt det nästa ögonblicket.

Jag var räddad från förödmjukelsen genom att Marck med full öfverläggning, af vänskap till mig, begått samma dumma handling, som jag af vrede gjort mig skyldig till nyss. Det var att rädda min situation om något!

– En karl, som är glad åt att någon förgår sig mot honom, förtjänar inte bättre, sade Marck och satte sig.

Sedan den stunden älskade jag honom.

IV.

En dag i mars fann jag Marck ensam hemma, halfliggande i sin stora stol med en toilettspegel framför sig på bordet. Jag trädde in i rummet, och Marck såg välkomnande upp öfver spegeln men återföll sedan småningom i betraktandet af sig själf. Han var ovanligt allvarsam, och samtalet, som jag försökte hålla uppe, gled ut i den ena pausen längre än den andra, medan Marck oafbrutet strök sig om skägget med blicken fäst i spegeln.

– Skall du uppträda på scenen eller öfvar du dig redan för nästa landtdag?

– Nej, – jag beundrar mig själf bara.

Igen en lång paus.

– Stör jag dig?

– Nej.

– Nå då blir jag kvar.

– Gör det. Har du redan läst tidningarna i dag?

– Jag har tittat i dem.

– Jaså.

– Står där något af vikt då?

– Ne-ej – egentligen inte. Det vill säga, där står att jag hade rätt.

– I hvilket afseende?

– Där står att disponenten för Kumlinge bruk är fängslad för falsk bokföring och bedrägeri ..

– Hvad säger du?!

Jag ryckte till mig tidningen, där den låg bredvid Marck på golfvet, och läste den summariska notisen om disponentens fängslande, medan Marck granskade sina tänder i spegeln.

– Det är ju bra märkvärdigt, utbröt jag.

– Ånej, – det är alldeles naturligt att det skulle gå så, sade Marck utan det minsta tonfall af triumf.

Jag kunde icke annat än betrakta Marck i tyst undran.

– Och nu ställer jag mitt eget horoskop för sjuttionde gången, sade han trött och såg sig igen i spegeln.

Hans ton lät så högtidlig och allvarsam att jag ansåg det vara på sin plats att rycka fram med ett skämt.

– Du kommer väl åtminstone undan rättvisan, du, och når oskadd Amerika med en half miljon i fickan?

– Nej, jag kommer inte undan rättvisan, jag, svarade han och släpte spegeln. Han sjönk tillbaka i sin stora stol och såg på mig med sin underliga visionärblick.

– Du fantiserar!

– Asch! – han försökte slå bort allvaret. – Det är bara fånerier. Ingen af oss undgår ju den sista rättvisan. I dag mig, i morgon dig! Det är altsammans.

Det ringde på tamburdörren, och in kom en munter skara vänner, som läst notisen i tidningarna och ville gratulera den skicklige spåmannen. Men han var icke vid lynne att taga det hela så lätt som de. Händelsen hade tydligen gjort mera intryck på honom än på dem, och han ansåg det nog för någonting mera än blott en ödets lek. Han bjöd till att förtaga saken all mystik, men hans orörliga, sällsamma blick skvallrade om ett helt system allvarsamma tankar bakom skämtsamheten.

– Det var skada att ingen höll vad med mig i somras, sade Marck, – nu skulle det ha renderat mig en liten treflig festmiddag – – !

– Det är nog bäst att du undviker alla festmiddagar, så länge du är så där dålig, sade någon.

Då glimtade det till i Marcks orörliga, drömmande blick. Han tyckte icke om ordinationer, icke engång af läkaren.

– Tänk om jag ändå skulle fira min triumf med en liten middag på öfre Opris –? framkastade han.

Förslaget möttes med samfäld, stark opposition. Det gick omöjligt an att släppa Marck ut på fest, så sjuk som han var. Dessutom hade man inte tid. De älste och förnuftigaste närmade sig dörren för att afbryta all vidare diskussionsmöjlighet. Men då steg Marck upp ovanligt spänstigt, läste igen utgångsdörren och stoppade nyckeln på sig.

– Ja, sitt ner nu, sade han, – för ut kommer ni inte, utan att ni följer med mig på middag.

Det var Marcks stora hemlighet att han kunde taga sig till nästan hvad som hälst med folk, utan att det misslyckades. Han afväpnade alla redan genom sina oberäkneliga påhitt, dem han alltid satte i värket genast, utan tvekan och med en imponerande bestämdhet. Men synnerligast förlät man honom för det oefterhärmligt komiska allvar, hvarmed han dref skämtet till sin spets, utan att ett dugg bry sig om hvad man tänkte om honom. Hans slagfärdighet gjorde resten, och den hade räddat honom ur otaliga kinkiga belägenheter bland främmande.

Bland vänner kände man till hans skämtlynne, som åter begynte visa sina källsprång när våren kom.

– Tag hit nyckeln, kommenderade de förnuftiga, som ville gå bort och undandraga sig det moraliska ansvaret af en festmiddag med patienten.

Marck hade plötsligt fått igen hela sin glada energi, han närmade sig fönstret, öppnade vindrutan och stod med nyckeln i handen, färdig att kasta ut den.

– Om ni inte kommer med på min afskedsmiddag i dag, så kastar jag ut nyckeln och stänger in oss här, tills vi få hit en smed, som bryter upp dörren!

– Seså, – skämta inte nu! Vi ha inte tid!

– Har ni inte tid att taga afsked af mig? Det är jag, som håller middagen.

– Hvad är det för afsked? Dumheter! Släpp ut oss!

– Nej! Kommer ni, eller kommer ni inte? Ja eller nej?

– Nej, lät det energiskt.

– Då får ni vänta!

I detsamma flög nyckeln ut genom vindrutan. Marck tog öfverbalans och föll ned på en stol. Nyckeln hade en sådan fart, att den beskref en båge öfver hela den lilla gårdsplanen och slog klingande ned på ett uthustak i granngården. Där låg den och blänkte i solskenet, – vi voro innestängda.

– Hvad tusan tjänar det här nu till ...? började förebråelserna.

– Hvarför hör ni inte på mig? Det är ert eget fel. Jag ville bjuda er på middag, för att jag gissat rätt på Kumlingedisponenten redan för ett år sedan, och för att jag gjort upp med min far att följa med honom utrikes redan inom en vecka. Jag skall sköta min hälsa. Därför ville jag taga afsked af mina vänner med en liten middag, för vi ses kanske inte så hastigt igen ...

– Åh – prata inte skräp! Du har visst inte den resan afgjord ännu ....!

– Har jag inte, ropade Marck och visade fram en växel på en Wienerbank. – Brukar jag ljuga?

Allmän och stillsam öfverraskning.

– Hvarför har du inte tidigare talat om det för någon?

– Jag har ju hela vintern talat om att jag på våren skulle söderut, men ni tror jag pratar i vädret, alldeles som när jag spådde sant om disponenten.

Marck var herre öfver situationen och njöt den stilla på rygg i sin hvilstol med växeln mellan sina magra fingrar.

– Ja, släpp ut oss nu, började oppositionen igen efter en paus.

– Det kan jag inte. Ropa på hjälp genom fönstret!

– Du har en annan nyckel.

– Nej! Men om ni kommer med på middagen, så skall jag trolla ut er härifrån. Det är ju lite löjligt, när främmande människor komma för att öppna och hitta er alla här, fångade som råttor i en fälla, eller hur?

Man ville icke gifva med sig. De, som voro mest onda, försökte bryta upp tamburdörren eller snokade genom vinklar och vrår efter den andra nyckeln. Tamburdörren förblef stadigt igenläst, och ingen nyckel, som passade, stod att finna. Inte häller syntes någon på gården.

Det blef en dof stämning med fjärran åska. Den enda, som icke tycktes känna något inflytande af elektriciteten i luften, var Marck. Hans minspel blef alt uppsluppnare, och slutligen sade han:

– Asch, seså! Är det nu något skäl att vara onda för att jag vill bjuda på afskedsmiddag? Jag kan ju lofva att gå hem efter kaffet, så har ni ingenting på edra samveten. Det skall tvärtom göra mig godt att få komma ut litet.

Man började tröttna på att vara ledsen. Sällskapets samvete, vår älste vän doktorn, gjorde sina tillnärmelser till försoning, men Marck förklarade envist att han endast mot allas gemensamma löfte att antaga middagen

skulle trolla ut dem.

– Annars får ni bli här till klockan fyra, när madamen kommer med middagsmaten!

– Klockan var tolf nu, och de fyra timmarnas väntan föreföll ganska sannolik för alla, som kände Marck och hans afsides liggande ungkarlsrum, där just ingen, som icke hade ärende till honom, passerade förbi. Genom fönstret kunde man icke häller komma ut, ty det var beläget i andra våningen.

Man bjöd ännu en gång till att förmå Marck att lämna nyckeln, efter han hade en annan, men han påstod trovärdigt och bestämdt att han ingen hade.

Så började underhandlingarna, allvarsamt i början, men småningom alt mer skämtsamt. Vi voro smått nyfikna att se på hvilket vis Marck skulle släppa ut oss, och de flesta hade dessutom ingenting emot själfva middagen, fast man var principfast i det längsta. Slutligen kunde vi ej motstå Marcks envishet. Man kom öfverens om att samlas på öfre Opris klockan fyra, men det skulle bli en mycket stilla middag, och Marck förband sig högtidligt att förfoga sig hem efter kaffet och att icke bryta öfverenskommelsen.

När det var afslutadt som ett formligt kontrakt, gjorde Marck några hokus pokus, stälde sig upp på sin hvilstol och gol i högsta falsett:

– Kuckeli-kuu-uu!

Vi sågo undrande och flinande på hvarandra, osäkra om huruvida han skämtade med oss alt fortfarande eller hade blifvit tokig.

Han gol högt och gällt ett par gånger till med det allra största allvar, och en stund därefter hördes en nyckel skramla i tamburlåset, medan Marck med stor högtidlighet pekade ditåt.

Ögonblicket därpå trädde hans madam helt fredligt in och frågade hvad det var magistern ville. Det var deras öfverenskomna signal, som madamen tydligt kunde höra genom trossbottnarna i våningen under, där hon bodde.

Marck triumferade, och vi gingo hvar åt sitt håll.

V.

En vårdag med marssol och smältande snö kan bli stämningsfull midt inne i det banalaste Helsingfors, bara man är smått poet själf och icke har altför mycket annat att tänka på. När vi slogo oss lösa, blefvo vi oftast ett slags glada poeter hela tutten, som gärna hängåfvo oss åt stunden utan att just tyngas ned af öfverflödig reflexion. Vi lefde upp i stämningen, och den var icke öfverdrifvet svärmisk och eterisk, utan ganska handgriplig, lifskraftig och fyllig.

I solen på öfre Operakällaren, hvars värdshuselegans tog sig litet kantstött ut i den skarpa dagern, sjöngo vi för »helan» och »halfvan» i det allra bästa vårdagshumör, sedan värden knagglat sig uppför trapporna och hält i supen för alla andra utom sig själf. Han skulle enligt löfte vara måttlighetsvän i dag. På kuverterna voro små buketter framsatta – en ovanlig lyx, som gaf det hela en viss festprägel – och på bordet stodo fyra eller fem vackra, blommande rosor.

Marck var sig alldeles lik, sådan vi kände honom från många andra glada lag, kanske en liten smula allvarsammare. Hans trötta varelse fick småningom sin spänstighet igen i det glada sällskapet, och hans sjuklighet, som egentligen aldrig märkbart tyngt honom, var inom kort likasom bortblåst. Han hade fått sin önskan uppfyld och syntes nöjd. Vi andra höllo icke förfärligt strängt på måttlighetsprinciperna, när vi hunnit ett stycke framåt på matsedeln, och vinerna hämtade oss dofter från Rhenborgarna med fjärran

Loreleymusik eller gåfvo oss förnimmelser af en siesta bland Bourgognes soliga vigner. Kantänka om det var bara svafvelsyra och alkohol! Det gaf oss äkta stämning, och annat sökte vi icke för ögonblicket.

Marcks middag blef mycket glad, såsom han önskat. Den lilla missämjan under instängningen på förmiddagen hade gifvit vika för en uppsluppen och vänlig, kamratlik stämning, som icke ett strömoln fördystrade. Infallen haglade, och några kvickheter blänkte då och då. När glädjen närmade sig kulmen, började Marck alt oftare se bort åt ingångsdörren till. Han tycktes upptagen af en tanke, som han icke ville meddela någon, trots frågorna.

Ändtligen syntes en pojke i dörren med en hel mängd små paket. Marck steg upp och gick emot honom, tog paketen af honom och delade ut dem åt sällskapet utan ett ord till förklaring. När vi vecklade upp omslagspappret, funno vi hvar sin kabinettsfotografi af Marck med hans påskrift och dagens datum.

Vi sågo spörjande på hvarandra och förstodo icke rätt meningen med att dela ut dem midt under middagen. Marck satt åter på sin plats och fortsatte lugnt att spisa.

När han såg de många frågande blickarna, tog han sitt glas, skålade sällskapet till och sade gladt:

– Det är bara ett minne – – till er – – af denna dag.

I midten af meningen stockade sig hans klara röst, han harskade sig, men tonfallet blef underligt tvunget och skorrande mot slutet.

Marck hade blifvit blek, och när vi sågo att han ville undvika alla förklaringar, slapp han dem. Men det lilla afbrottet kvarlämnade en viss besynnerlig beklämning, en känsla såsom af något ödesdigert. Alldeles ofrivilligt sjönk stämningen till nollpunkten, och Marcks glada galghumor fans icke häller till hands för att åter bringa den att stiga. Själfva champagnen pärlade förgäfves i glasen, den hade icke kraft att skölja bort det sällsamma intrycket af fotografierna, Marcks minnesskänk, och af hans egendomliga tonfall, hans blekhet och skygga blick.

Icke ens vid kaffet fick munterheten sin förra otvungenhet igen. Marck sjöng sina visor, vackrare än någonsin, men höll sig ifrån sitt gladaste program. Vi öfriga sutto här och hvar och stirrade ut öfver Esplanaden genom de stora, till golfvet nående fönstren, betagna af oklara, halfva aningar, dem ingen ville meddela den andra. Perspektivet mellan Esplanadens aflöfvade, små lönnar hade för första gången i år denna fuktiga, vårblå ton, som tyder på att färgerna i naturen börja vakna efter sin bleka vinterdvala. I den nedgående eftermiddagssolen låg Helsingfors med svarta och röda plåttak och tog eftermiddagslur för att om en timme, när gasen tändes, vakna upp till kvällens nöjen. I bakgrunden reste Uspenski katedralen – alias ryska kyrkan – sin vackra, mildt röda tegelbyggnad, som af afståndet laverades i luftigt blått såsom på en idealiserad akvarell. Solen lyste på dess hvita tak, därifrån snön aldrig smälte, – en vacker symbol af religionens upphöjda frid. Lökkupolen hvilade så lätt på det hela, som om den hängt på en osynlig tråd, löpande uppåt från dess spets och fäst någonstans högt uppe ofvan molnen.

Midt emellan oss och kyrkan blänkte Runebergsstatyns breda kopparrygg, där han stod flärdfri och trygg med blottad hjässa och ansiktet mot öfvermakten, väntande på soluppgången i morgon ... och åter i morgon.

Marck sjöng Kjerulf med passion, och i den vemodiga vårskymningen gingo mina tankar till säters vid bjällerklang och lokkesang .... men egendomligt beklämda och tungsinta.

De andra hade icke häller den rätta kaffestämningen efter en god middag. De stirrade också ut öfver Esplanaden, och ingen vitz afbröt Marck, såsom han annars var van.

När sången var slut, hörde jag hans släpande steg bakom mig, och så slog han sig ned hos oss vid fönstret.

Det var icke bruk oss emellan att tacka för en njutning, allra minst om den var något värd. I allmänhet skydde vi känsloyttringar, kanske blott emedan vi hade värkliga känslor, som lätt kommo i svallning. Därför sågo vi endast upp på Marck, och han nickade med sitt vänligaste och vackraste leende, som någongång kröp ur skägget på honom, när han var vid hälgdagsstämning.

– Nå, – frågade någon, när tystnaden höll i sig, – när reser du?

– I morgon, svarade han.

– Och hvart då?

– Först ut på landet efter min far och sedan öfver Petersburg till Wien och Tyrolen.

– Den som fick följa med dig ändå!

– Hm –!

– Du är just inte glad åt att få resa?

– Å – jo, – i det hela taget är jag det.

– Och när kommer du tillbaka?

I stället för att svara smälde Marck med tungan, härmade en raket, som satte i väg uppåt höjden, snurrade fram sin stol till bordet med likörerna, fattade sitt glas och ropade:

– Nojs, gubbar! Hvad är det här för stämning på min afskedsmiddag, eller tror ni vi ä' på begrafning!

I detsamma hördes några dofva, tunga klämtningar, som bragte en ruta i sidorummet att skallra. Marck ryckte till och spilde ur glaset, men nästa sekund extemporerade han:

– Det är inte jag, som beställt den musiken!

Klockringningen i Nikolaikyrkan fortgick som en fjärran metallåska, och Marck tackade oss alla för att vi velat göra honom det nöjet att äta hans afskedsmiddag, i stället för att vi skulle tackat honom. Han tackade oss i sin varmaste ton, känsligt och skämtsamt, med en liten darrning på rösten, men vi två, som sutto närmast, märkte att han fumlade med sitt glas, så att han strax efteråt fick tillfälle att fara med näsduken öfver ansiktet. Men det var naturligtvis omöjligt att Marck skulle ha gråtit, ty under hela sin upprörda ungdomstid hade han aldrig fält en tår, så att kamraterna skulle sett det.

Det blef ännu en liten repetition af de många glada minnen vi hade gemensamma med Marck. En kom i håg ett, den andre ett annat. Och öfver dem alla hvilade sorglöshetens poesi, med många nobla, behjärtade, öfvermodiga och glada drag. Men det föll egentligen ingen in att det hela liknade sig till en resumé, ett bokslut af alla fröjder och dårskaper, som lifvet öser ur sitt ymnighetshorn, när man räknar mellan tjugu och tjugufem år. Det var ungdomsvänskapen, som började åldras och se tillbaka på sina barnsligheter.

En stund därpå tryckte vi Marcks hand till afsked och till tack. Han hade hållit sitt måttlighetslöfte och gjorde därför inga svårigheter, utan skyndade själf att komma bort från sällskapet, innan det skingrades en för en.

Jag följde Marck hem och fann där hans madam i färd med inpackningen. När vi kommit in i rummet, föll Marck ner i sin stora stol alldeles sönderbruten och slöt ögonen. I hans ansikte fans något af stum förtviflan, som alls icke passade till dess vanliga uttryck, och jag tog honom sakta i hand som för att trösta honom.

– Skall du gå redan, frågade han och såg upp, medan hans ansiktsmuskler arbetade att komma i ordning.

Det var egentligen icke min mening, men jag tog det som en antydning att jag kunde göra det och svarade ja.

Marck såg upp på mig med ett halft leende och nickade utan ett ord. Den afskedsnicken följde mig sedan i långa tider som ett ondt medvetande. Jag kan ännu i dag se hans mystiska smålöje och halföppna blick, medan han nickade som på ett oändligt afstånd, alt längre och längre ifrån mig, vemodigt och vänligt, bedjande om förlåtelse att han ingenting sade, ty han hade en så oöfvervinnelig motvilja för att visa sig rörd ....

Fem dagar därefter fingo hans vänner telegram om att han aflidit i Petersburg på väg utomlands.

VI.

Under sommaren blefvo Marcks bref och papper mig tillsända för att genomgås. Han hade skrifvit något litet vers och skönliterärt, som kanske skulle ega värde för fler än de närmaste vännerna.

Hans lilla skönliterära produktion kände jag till största delen förut, och däribland funnos flera små stycken doftande naturpoesi, men alls ingenting, som skulle närmare angifvit hans själstillstånd under de sista tiderna, hvilket numera intresserade mig på det allra högsta, när det var för sent att stå honom bi.

Ändtligen letade jag fram ett ganska långt, oafslutadt bref till någon af vännerna, omöjligt att afgöra hvilken, emedan det rörde sig uteslutande om honom själf och endast bar öfverskriften B. B. Det var dateradt i mars, omkring en vecka före hans död. När jag tänkte efter, fann jag att det var skrifvet dagen före Marcks märkliga afskedsmiddag.

Brefvet lydde så:

»B. B.

»Det skulle egentligen vara roligt att ha en »förtrogen, men jag har haft bara vänner hittills, »och bland dem är du kanske den bäste. Tyd icke »min önskan som skulle jag därför vara missnöjd »med vänskapen. Vännerna ha ju ända sedan skolan »varit min stora och enda passion, om man undan»tager goda cigarrer, men också dem har jag en»dast njutit af med andra, aldrig ensam. Och »jag har för det mesta hittills varit så upptagen af »själfva nöjet, som jag funnit bland vännerna, att »jag sällan behöft mera än blotta samvaron med dem.

»På senare tider har jag dock ofta haft lust »att inviga en eller annan i det, som bekymrar »mig, men dels förefaller det mig löjligt att göra så »mycken affär af mina bekymmer, dem ni dessutom »säkert skulle finna barocka, dels är det mig mot»bjudande att vända ut och in på mig för en, låt »vara aldrig så god vän. Ty det fins egenheter hos »den ena människan, som den andra aldrig fullt »kan begripa, om han än hör på med den mest »deltagande vänskap.

»Jag är en sådan ena människa och du den »andra. Jag skrifver likafullt till dig, men befa»rar att detta bref, liksom så många andra jag skrif»vit af samma slag, hamnar i kakelugnen och fröj»dar mig stilla genom att flamma upp i lågor och »strö mina bekymmer ut för vindarna att skingras »af dem, såsom de kanske förtjäna.

»I dag har jag fått en extra påstötning att »meddela mig, emedan jag från säkert håll hört att »Kumlingedisponenten blifvit fängslad för bedrä»geri, hvilket jag redan i somras förutsade. Min »teori och mina intryck låta inte skämta med sig; »jag visste att det skulle gå så, och det förvånar »mig ganska litet att jag haft rätt.

»Nu är det det olyckliga med mig, att jag »inte tillämpar min teori bara på andra, utan också »på mig själf. Och när den så säkert slår in på »andra, skall den också slå in på mig själf, – »helt snart.

»Du vet att jag brukat skämta med Darwins »teori och påstå att en af mina förfäder varit spår»hund någongång under kritperioden. Därmed må »nu förhålla sig huru som hälst, säkert är att jag »har en hel mängd af spårhundens instinkter, kanske »också af dess dygder, och att jag liknar en bättre »rashund, kan ingen motsäga. Det fins inga djur, »som jag hyser sådan sympati för som hundarna, »och de besvara den. Jag kan tala med dem och »sällskapa med dem som med människor. Och »fins det en själavandring, så nog vet jag hvad »jag blir efter döden.

»Innan vi blefvo bekanta, under mina sista »skolår, hade jag på landet en präktig stöfvare, »som hette Pan. Då jag fick den, var den en vuxen »valp, och jag lefde med den sommaren igenom »för att uppfostra den till en mönsterjakthund. »Det blef den också, och efter ett par jakter till»sammans med mina äldre hundar var Pan vuxen »hvilken som hälst af våra vana stöfvare.

»Jag fäste mig vid hunden som vid en vän, »och vi delade både rum och bädd. Men det löj»ligaste af altsammans var att Pan började likna »mig. Den härmade mitt sätt, den var uppslup»pen som jag, och framför alt, den hade alldeles »likadana ögon, icke bara i färg utan äfven i ut»tryck. Det lade de också hemma märke till.

»En vacker dag i september, när jag lyckats »få lof från skolan och for hem för att jaga, var »Pan sjuk. Det blef ingenting af jakten den gån»gen; jag slog mig på att bli sjukskötare. Det »kom inte i fråga att jag skulle fara in till sko»lan, så länge Pans lif var i fara. Han låg i min »säng och såg litet lidande ut, medan jag matade »och pysslade om honom. Jag kommer ihåg huru »hans utseende och blick ändrades dag för dag, »och huru det kom någonting mystiskt och själ»fullt i hans grå ögon. Men han var munter midt »under sjukdomen och gläfsade gladt som förr, »när jag kom in till honom. Slutligen en dag »sträckte han på sig, krafsade med tassen på min »hand, slickade den och dog.

»Sedan dess har jag inte skaffat mig någon »favorit bland alla jakthundar jag haft. Jag har »varit Pan trogen ända hittills.

»Nu kan du naturligtvis inte annat än små»flina, om jag säger att Pan utöfvat ett formligt »inflytande på mig. Det är barockt, förstås. Hvad »skall du säga om att jag en dag senaste höst, »när jag var något dålig och mitt hjärta slog revelj »i stället för att dunka jämt, hvad skall du tro om »det, att, när jag då såg mig i spegeln, jag höll »på att tappa den, för att jag kände igen Pans »egen, mystiska blick från hans dödsbädd, fast det »är nära åtta år sedan dess – – – ??

»Nu har jag under snart ett halft år ertap»pat den sjuka Pan i mitt ansikte så många gån»ger, att jag alldeles vant mig vid tanken på att »lämna er, långt innan ni det tror. Jag har i mitt »ansikte sett alla dödens symptom, ett för ett, och »numera har jag nästan ett nöje af att gifva akt »på huru de utvecklas. Jag känner igen det dunkla »och mörka innerst i min blick från det i Pans »blick, och detsamma fins som frö hos alla män»niskor, fast det är mera utveckladt hos dem, som »stå sitt slut nära. Jag har tidigare mera anat »än observerat det hos andra, men nu är jag på »det klara med det hos mig själf. Detta mörka nå»gonting har förut skrämt mig, när jag sett mig in i »ögonen, och jag har icke utan en rysning kunnat »uthärda min egen blick i spegeln. Men ju mera »jag intresserats af den främmande inom mig, desto »mera har jag blifvit vän med honom. Och jag »tror nu jag vet hvem han är och hvarför han »stiger fram alt tydligare hos mig.

»Vill du under intrycket af mina ord taga »fram en spegel och se dig en stund in i pupil»len, så skall du säkert i dess djup förnimma ett »visst dunkelt något, som är dig främmande, som »är dig öfverlägset, som är något stort, dunkelt »och fruktansvärdt, hvilket du känner att du icke »är mäktig, utan som beherskar dig och ditt öde »inifrån, likt en annan mäktigare varelse än du »själf, hvilken du burit inom dig hela ditt lif

utan »att ha fått syn på honom förrän nu, fast du all»tid anat och ofta tydligt känt af hans tillvaro.

»Denna obekanta, mystiska någon inom dig, »som är starkare än du, som du kan försumma »och glömma, men som du aldrig kan göra dig »fri ifrån, det är döden – eller kanske hällre din »eviga, egentliga, fast omedvetna och dunkla va»relse, som tager makten öfver dig i döden och »fortlefver efter den.

»Om du kan erfara detta, så förstår du mig »och förstår också att jag icke är rädd för detta »mitt andra, större jags framträdande och börjande »herravälde, ty han är bättre och mäktigare än »det vakna lilla jaget, som äter middagar och kur»tiserar, som sofver och vegeterar, roar sig själf »och roar andra ....

»Och jag känner redan tydligt den stora främ»mande taga makten inom mig, och snart sprän»ger han de sista banden, som hålla mig kvar i »lifvet .... »

Här var brefvet afbrutet.

ETT ATELIERBESÖK.

Jag kom en gång i Paris till en af våra konstnärer, som länge vistats där. Jag kom med en beställning, – en helt liten, det är visst sant, men en beställning ändå, – och jag glömmer aldrig hans besynnerliga uppförande. Han var en släkting till mig på långt håll, jag intresserade mig för honom, han hade en talang, som redan gjort honom bekant, och han hade en energi, hvilken för oss släktingar, som kände till den, stälde honom i en ändå mera aktningsvärd dager, än för den stora publiken.

Jag visste att han igen legat sjuk en längre tid och haft det svårt. Det var mycket därför jag först gjort min beställning skriftligen hos honom, och nu sökte jag upp honom för att muntligen underrätta mig om huru långt arbetet på min beställning framskridit. Han tog emot mig främmande, artigt förstås, men med en glimt af ironi, som sårade mig. Han svepte nattrocken om sig, satte sig i sin trasiga soffa och teg. Därför tog jag ordet:

– Du, med din energi, – du borde ha valt en större bana än konstnärens, sade jag medlidsamt.

– Hm, – javisst. Det är också min mening, erkände han.

– Hvarför har du inte gjort det då?

– Kanske just för min energis skull, sade han spetsigt.

– Hvad är det för prat, inföll jag sundt.

– Det är allvar, vidhöll han. Han sträckte ut sin hand med de magra, nervösa fingrarna, men tycktes icke veta hvar han skulle göra af med den. Han såg ut att ha mycket obekvämt, hans besvärade rörelser plågade mig, och jag återtog för att öfverbevisa honom:

– Du skulle med din energi ha skapat dig en bättre ställning på hvilket annat område som hälst. Och du borde också ha gjort det, inte bara för din egen skull och dina vänners. Jag vet att dina lärare redan i skolan hade god tanke om din fattningsgåfva och dina kunskaper. Jag känner själf till din energi och din karaktär. En ung man med sådana naturliga företräden är nästan skyldig att göra dem fruktbärande för sitt land, – sitt fattiga land, där högt uppe i norden, tillade jag, för att det föll sig helt högstämdt här på främmande botten.

– Hm, grymtade han, – det bör han visst.

– Ja ja, förstå mig rätt, medlade jag, ty han såg ut att ha blifvit stött. – Jag menar icke att inte konstnären också på sitt vis gör nytta, ingalunda, – jag menar bara att ett fattigt land som vårt har behof af alla sina

krafter i det värkliga lifvet och icke bara i fantasins blå rymder ..!

Konstnären gaf mig en blick, som jag skulle kallat ringaktande, om jag inte nyss mottagit hans varmaste tacksägelser skriftligt för beställningen jag gjort. Jag känner många konstnärsnaturer och vet huru opålitliga och märkvärdiga de äro, men jag vill inte tro dem om påtaglig otacksamhet ändå. Därför tillade jag mycket lugnt som om jag ingenting märkt:

– Blif inte ledsen för mina välmenta råd! Du är ung ännu och kan godt slå om på en annan, mera inbringande bana, där en större karriär står dig öppen. Din energi behöfde värkligen ett fruktbarare fält. Din sjuklighet gör dig inte häller lämplig för konstnärens nervupprifvande yrke. Dessutom har din far och din familj innehaft en ställning inom societeten, som måste göra det påkostande för dig att vara beroende af en ombytlig publiks godtycke.

I stället för att höfligt svara på mina väl öfvertänkta ord, föll han slapt tillbaka i soffan med ett uttryck som skulle han lidit gränslöst. Jag betogs af än större medlidande.

– Se där, – dina krafter stå knappast bi med det lif du för! Du tror kanske att jag inte vetat af att du varit sjuk. Jo, det vet jag godt. Du må inte tro att vi alldeles glömt dig där hemma. Den beställningen jag hade det nöjet att sända dig, härleder sig från en hel del damer och herrar i ett välgörenhetssällskap, hvilka ha för afsikt att exponera ditt arbete som vinst i ett välgörenhetslotteri. Du ser, att du inte är glömd, tillade jag varmt, ty jag kände mitt hjärta svälla öfver och mina ögon fuktas.

Den unge konstnären kunde omöjligt hållas stilla på sin trassoffa. Han vred sig och våndades sakta, och jag fruktade han skulle få ett recidiv.

– Du är sjuk, sade jag, – skall jag hämta läkare?

Då såg han upp med en besynnerlig blick, hvars uttryck var mig mycket svårförklarligt. Den gömde likasom ett löje, men på samma gång en bottenlös sorg. Hans bleka drag voro i uppror, näsvingarna skälfde, och jag steg upp för att genast gå efter läkare. Han var som paralyserad och kunde icke säga mig ett ord till svar. När jag var i färd med att draga ytterrocken på mig, reste han sig ur soffan med samma besynnerliga min, stapplade fram till mig, och jag skulle just böja mitt öra ned mot hans läppar för att försöka fatta hvad han ville, då jag märkte att hans hand sträfvade bakom min rygg med att hjälpa ytterrocken på mig.

Jag blef förvånad och kastade en undersökande blick på honom. Hans utseende var lika upprördt och blekt som nyss, endast glimten af löje hade försvunnit från hans ögonvrår.

– Bor här någon läkare nära, frågade jag.

– Nej, svarade han matt, men med tydlig röst, – jag behöfver ingen läkare.

Jag lät armarna falla af häpnad och stod med paltån till hälften pådragen. Hvad ville han då?

– Har du inga pengar, frågade jag finkänsligt.

Han skakade på hufvudet.

– Nå, var lugn, – jag skall nog betala läkaren för dig den här gången!

Jag förde honom tillbaka till soffan, och för att lugna honom yttermera, började jag tala som en gammal vän, fast det egentligen var hans föräldrar jag fordom umgåtts med i Helsingfors sällskapslif. Jag ledde varsamt hans tankar från det bekymmersamma närvarande till det fridfulla förflutna, då jag sett honom som en liten gosse. Hans ansiktsmuskler blefvo lugnare, bröstet arbetade icke så våldsamt längre, och det var

som om ett fint löje legat öfver hans sammanprässade läppar. Jag talade mig varm, jag blef nästan poet, när jag såg hvilket välbefinnande mina skildringar från hans barndomshem framlockade hos honom.

Det var ett märkvärdigt atelierbesök! Jag har aldrig känt konstnärslifvet närmare och har häller ingen lust att lära känna det, men jag kunde icke neka till att denna enda lilla beröring med detsamma bragte förut okända strängar att dallra inom mig. Att se denna lefvande, kännande människa ur Helsingfors bästa kretsar med öppna ögon kvarstanna i ett lif som detta!

Småningom drogs jag ofrivilligt ur mina berättelser om flydda tider; ämnena voro slut, och jag begynte öfvergå till den unge mannens stolta, första studentår, då han hade hela lifvet öppet för sig och elegant förde sin dam i fransäsen på societetens baler. Det var som om någonting tvingade mig att berätta för honom alt detta. Det var icke blott för att jag märkte att det roade och lugnade honom, det var äfven med ett svagt hopp om att väcka hans slumrande ambition och varsamt återvinna honom för det solida och lugna lif, som han så lättsinnigt lämnat.

Den unge mannen låg fortfarande i sin soffa, omgifven af obscena, nakna bilder och märkvärdiga, förvridna gipslemmar på väggen ofvanför. Han låg maktlös med händerna i kors och ögonen slutna, en bild af konvalescenten, som finner sitt behag i att låta sig ompysslas. Emellanåt kunde han lyfta sina ögonlock och fästa på mig sin märkvärdiga blick. Jag måste medgifva att den icke berörde mig behagligt. Han yrade helt säkert ännu, ty så full af stickande elakhet var den.

Till sist ansåg jag det vara min plikt att ännu en gång beröra hans framtid. Kanske också att mina ord skulle fästa sig djupare i sjuklingens känsliga sinne, än de skulle värka på honom, då han blef frisk.

– Min käre vän, började jag, – skall detta vara det vidtbesjungna konstnärslifvet, så måste jag bekänna att dess fröjder förefalla mig föga lockande. Hvad har du nu vunnit på att i långa år försaka alt ett bildadt samlifs goda? Hvad har du för glädje af att kasta bort din ungdom och din glada studenttid fjärran från den krets, dit du hör? Kan det vara något nöje att under umbäranden af alla slag se dina jämnåriga gå dig förbi, att lefva som en främling i en stor stad och lefva där så illa, att känsliga och välgörande medmänniskor vid sina sammankomster måste taga dig under diskussion och skänka dig en smula arbete precis som åt ett afsigkommet fattighjon? Är detta ett lif för dig, som efter ett par med lätthet undangjorda examina kunde sitta i domaresätet och döma folk till halshuggning och stegling och därför bära upp ditt folks tacksamhet och din samtids aktning?

Jag höll upp, säker på att mina argument denna gång skulle bringa mig ett svar. Men den unge mannen låg där fortfarande med slutna ögon, utan en min af lif, likgiltig, slö, mager, blek och slut. Då kunde jag inte hålla mig längre, vreden fick makt med mig och jag utbröt oförbehållsamt:

– Är det då alldeles slut med din ambition?

Då reste han sig långsamt ur sin liggande ställning, gned sig i ögonen som om han vaknat, såg på mig frånvarande och sade:

– Jaså, du skall gå nu redan? Det var ledsamt att du inte har tid längre. Det var så roligt att höra dig prata.

Jag blef så förvånad öfver hans svar, att jag inte kom mig att svara strax. Han hade då sofvit?! Under tiden tog han ordet och sade helt vanligt:

– Roligt att se landsmän och konstgynnare! Tack för besöket! Hälsa tanterna där hemma och bed dem köpa en konsthistorie eller literaturhistorie med biografier och läsa dem högt vid sammankomsterna deras, om det hjälper till något! Här skall du själf få skissen, som ni bestälde af mig. Slit med hälsan!

Han kom till mig med en liten tafvelunge, som förestälde en oxe inne i ett tafvelgalleri med parkettgolf och förgyllningar.

– Nå men, sade jag, – det här är just inte naturligt. När kommer en oxe in i ett tafvelgalleri?

– När man släpper in honom, svarade han helt obesväradt och var igen bakom mig med paltån. Jag hade ingen fullmakt att betala taflan, hvarför jag frågade om han ville vänta med betalningen, tills jag hann hem.

– Ja, sade han och log, – det blir väl inte fråga om något *honorar?*

– Hvad är det för slag?

– Det är latin, sade han och följde mig till dörren.

– Nu frågar jag mitt herrskap, äro inte konstnärer ett konstigt folk, kanske?

MOT HEMMET.

Ett halfglömdt julminne.

Skolan slutades med luciefest och stearinljusillumination, betygutdelning och en bedårande stor känsla af frihet för en hel månad framåt. Jag hade dagen förut gjort mina julklappsuppköp med ett allvar som om det gält summor i mark i stället för penni, jag hade tio gånger tänkt öfver om mamma hade större behof af en penntorkare än af en pepparkaksform, om pappa hällre for genom sin glesa lugg med en hornkam än med en af guttaperka, och om älsta syster satte mera värde på en almanack än på en stenkolsbrosch. Sist fattade jag mitt beslut; min lilla julklappskassa förslog utmärkt trots sin anspråkslöshet: mor fick penntorkaren, far hornkammen och syster en almanack. Jag hade dessutom några kommissioner hemifrån, men de hade bara pliktens biintresse. Mitt största nöje var sedan att göra rum för min packning i Valkola-Mattis släde och att planera afresan med Matti själf till i morgon bitti före soluppgången.

Jag var på benen så tidigt att ingen ännu tändt ljus i huset, jag gjorde de sista förberedelserna för afresan och gick till skolan en god timme innan det bestämda klockslaget för luciefestens början. Det var glädjen, som dref mig så obarmhertigt ut i vintermorgonen, och jag blef icke ensam om att vänta på skoldörrarnas öppnande. Tolf eller femton andra otåliga och frusna pojkar stampade jämte mig på trappan utanför skolan i den smällkalla, stjärnljusa morgonen. Min glädje och otålighet blandades med en liten känsla af skam, som besvärade mig, ty jag var den enda från de högre klasserna och nödgades nu här exponera min barnslighet alldeles som en nioårig förstaklassist. Det gick ändå för sig i mörkret, där ingen så noga kunde urskilja den andra. Jag tilltalade ingen, behöll en isande reserv och huttrade af köld.

Om en half timme läste skolvaktmästaren flinande upp ytterdörrarna inifrån, och jag var den förste, som tände ljusen på de tre stora A-na i vårt klassrum. Det var mycket högtidligt att sålunda sprida upplysning i samma lärosal, där man lärt sig mottaga den annars, och klassrummet tog sig besynnerligt främmande och festligt ut i det skarpa ljusskenet. Men ljusen sutto icke stadigt i sina urhålkningar, och min bästa hälgdagshabit fick svåra fläckar af drypande stearin ...

Ändtligen gick jag i min tur med klappande hjärta fram till katedern, där skolans myndige rektor stod och rufvade på en hel hög nyskrifna höstterminsbetyg. Jag fick mitt berömliga i uppförande, flit och uppmärksamhet, lät mitt betyg halka ned i barmfickan och gick med stel hållning, följd af hela skolans blickar, för att intaga min plats i ledet. Så följde en lång väntan tills alla pojkar passerat revy. Jag skyndade sedan på takten i afslutningspsalmen, så att jag alltid var en half takt framom kamraterna, ilade genom Fader vår och Välsignelsen, höll väntansfull paus med psalmboken fromt framför ögon, som späjade efter rätta stunden att kunna störta ut, och jag blef en af de allra första, som sprängde skoldörren upp till den ljusnande

morgonen. Så stark och så samfäld var rusningen, att jag likt en förladdning slungades vidare utför farstutrapporna af trycket från de många otåliga bakom.

En knapp halftimme därefter satt jag redan, omklädd för resan och med den sista biten frukostmat i munnen, mellan fårskinnsfällarna i Valkola-Mattis släde. Solen gick just upp öfver den gamla gymnasiistaden, medan vi åkte Storgatan fram och passerade stadsporten. Samtidigt med mig gingo alla gästgifveriets hästar ut åt olika håll framför slädar med otåliga, hemförlofvade skolpojkar, men jag hade triumfen att vara den förste, som klarerade stadsporten med klingande bjällror och en sprängande glädjekänsla högt uppe i halsen. Solen hade gått upp öfver tindrande rimfrostskogar och färgade dem blekröda. När vägen krökte sig, såg jag, utan besvär att vända mig i min stora päls, den gamla gymnasiistaden bolma ut en hel sky de skäraste rosor i den frostklara luften. De slingade och virade sig ur hundrade skorstenar; mörknade till vanlig rök, bleknade till hvit sommarnattsdimma, strålade i purpur, stego alt högre och flöto slutligen bort i ett fint blomsterstoft högt, högt uppe för den vaknande nordanvinden. Öfver den vackra staden steg dess gamla, hemlighetsfulla borg, färgad svart och hvit af frosten, men med tinnarna högförgylda af morgonsolen. Och fast jag kanske saknade staden en helt liten smula, såg jag den likväl med förtjusning småningom skymmas undan af backar och talldungar, tills jag vid en sista krökning tog afsked af dess sista kännetecken, – det luftiga rosenmolnet långt borta öfver den glittrande skogen.

Och nu låg landet framför mig, hundramilsvidt, med snöiga, djupa skogar, ändlösa isar och tjugu graders köld öfver sitt dunmjuka, rena snötäcke. Släden knarrade enformigt, rimfrosten bländade, och hästen spådde med upprepade frustningar att vi voro välkomna hem. Valkola-Matti satt på kusksätet och spärrade ut med det högra benets storstöfvel, såsom stadgadt bruk var bland alla skjutskarlar af god ton. Vår andedräkt afsatte rimfrost i våra pälskragar, och hästen var redan hvit långt uppåt länden.

Valkola-Matti hade kommit tjugu mil genom snöiga skogar för att afhämta mig, och det var hans första stadsresa. Han inledde flere samtal om stadens härlighet, i det han vände sig halft om på kusksätet, men jag var tankspridd ännu och svarade kort på hans anmärkningar med en van stadsbos öfverlägsna godmodighet. Mina tankar voro för upptagna af allehanda friska intryck, som ombytet förde med sig, och den vackra vinterdagens lätta luft lockade min fantasi till vådlig flykt genom oändliga, frostklara vidder.

Den dalade hastigt nog i staden, som vi lämnat nyss. Där fans så mycket, som bekymrade och retade mig. När den första glädjen vid afskedet därifrån var öfver, togo tankarna fatt på staden igen. Nu hade, bland annat, det gamla gymnasiet för icke så länge sedan ändrat namn och lektionsplan. I stället för de gyllne uniformsknapparna med lyror, de blå syrtuterna och de vuxna studentlater, som den närmast föregående gymnasistgenerationen lade an med så stor själfkänsla, och hvilka förskaffat den ett så orubbligt anseende öfveralt, hade vi inga yttre tecken alls på vår värdighet. Vi hette nu och voro rätt och slätt lyceister, alldeles som förste, bäste pojkvasker på lägsta klassen. Och vi hade likväl kommit öfver fjärde klassen och voro både i kunskaper och år jämbördiga med de forna, afundade och uppburna gymnasisterna! Det var en af mina största sorger, och jag vet att den hvilade tung på mången annan sextonåring, som måste röka sin tobak i smyg och passa på att tömma sitt punschglas så, att lärarene ej fingo nys om det. Sådant hade aldrig bekymrat de gamla gymnasisterna.

Det djupa medvetandet om min orättfärdiga ringhet gaf mig ingen ro, ty det var just ute på landet under ferierna som man kunde bära sin värdighet stoltast. Jag gaf mig så hän åt min bitterhet, att jag nästan afundades kadetterna deras uniformer och själfkänsla, fast det var långt under min värdighet. Och jag fann på intet medel att höja mig till den framstående ställning, som egentligen tillkom mig. Snölandskapen drogo förbi mig med sin strimma mörk skog i fonden, det ena efter det andra. Hästen gnodde i väg uppför backe och utför backe, fimmelstängerna rasslade, bjällran på seldonen höll takt till farten med nyckfulla, små ljud i backarna, men på slät väg med ett jämt och starkt klingande, som väkte eko, när det bar af in i grofskog eller en bärgsbrant råkade finnas i närheten. Min nästan jämnårige Valkola-Matti tuggade sin tobak alldeles

fullvuxet och med vanans likgiltighet samt egde en skicklighet, fullt ut så stor som hans egen fars, att sända sin bruna saliv famnslångt bort i snödrifvan vid vägkanten. Han var afundsvärd, trots sin fåkunnighet, han hade långt större oberoende än jag, och min öfverlägsenhet gent emot honom aftog med kvadraten på afståndet från lärdomsstaden.

Bäst jag betraktade Matti på kusksätet, påminde han mig om en af mina studentbekanta i hemsocknen, en lång, trygg och säker teolog, som skulle prästvigas med det snaraste. Och så kom jag ihåg hvilken karl denne varit redan som gymnasist på samma klass, där jag nu befann mig. Det var ju som nyss blifven gymnasist han en sommar hållit sin första predikan på själfva predikstolen i kyrkan där hemma. Tänk, en själasörjare, en folkets lärare då redan, medan jag ..! En tanke flög blixtsnabt genom min hjärna och kom mig nästan att draga ett andetag af lättnad. Hvarför kunde jag inte göra detsamma? Han var ju visst äldre den tiden än jag nu, men jag var lika långt kommen i kunskaper som han! Ett par år mer eller mindre gjorde föga till saken, endast man hade den sanna manliga öfvertygelsen om att kunna sprida kunskap om den Högste. Min öfvertygelse blef plötsligt så manlig och stor att jag nästan tårades. Här satt jag med min rika kunskap i kyrkohistoria och grekiska och afundades Valkola-Matti! Och då kände jag med ens hos mig ofantliga skatter af heligt vetande, dem jag kunde bibringa en andäktigt lyssnande åhörarskara.

Beslut och handling! Jag diskuterade redan i tankarna predikofrågan med farbror Ramsenius, pastorn där hemma. Jag satt självmedveten i den stora skinnsoffan i hans rum, och gubben gick nöjd, men litet förvånad af och an framför mig, lyssnande till mitt förslag. Han blåste röken ur sin pipa ut i ett stort moln, och jag bolmade tappert ur min. Gubben försvann helt och hållet i molnet, och likasom Herrens egen röst gärna talade ur moln i bibeln, lät gubbens nu helt tordönsaktig, när han sade:

– Ja ja, – det tål att tänka på! – Det tål att tänka på!

Jag var mycket nöjd med det beskedet. Mitt anseende inför Matti och inför sockenboarna skulle jag stadga på det mest storartade sätt, och jag såg Anna Ramsenii vackra ögon fästa med ett egendomligt uttryck på mig, när hon kom in och farbror själf omtalade för henne vårt beslut. Jag blef alt fastare i sadeln, jag växte ut till en väldig Herrans tjänare inom en minut, och min anspråkslösa lyceistståndpunkt låg långt, långt bakom mig i forntidens dunkel. Med Annas hand i min gick jag i kyrkan en morgon ett par veckor därefter, och jag önskade bara att det funnits en orgel där för att öka det högtidliga vid mitt uppträdande. Jag måste slutligen nöja mig med kantorns spruckna röst, isynnerhet som Anna lofvade att högt understöda honom med sin vackra sopran. Jag hade aldrig egentligen älskat Anna Ramsenius förut, men nu kände jag att mitt lifs lycka berodde af henne, och endast af henne. Den vissheten kom så plötsligt, att jag alldeles glömde min sista »flamma» i gymnasiistaden, henne, som jag ännu i går tillhört med hela min glödande själ.

Det blef ett stillestånd i mina äregiriga på samma gång som höga och andäktiga tankar, jag kände mig likasom dragen bort ifrån jordelifvets äflan och erfor ett lugnt och stort välbefinnande, en frid med mig själf som aldrig förr. Annas hand hvilade alt fortfarande i min, och ifrån lifvets småsinne flydde vi två upp mot regioner, som liknade det öfre partiet af altartaflan hemma i kyrkan, med små, leende kerubhufvuden och en öfversvinnelig, salig atmosfär af evig försoning och förlåtandets frid.

Då föll jag plötsligt ner från det öfre altartafvelpartiet i släden igen. Men mina föreställningar hade varit så sköna och fulla af lugn lycka, att jag gladde mig åt de två resedygn jag hade för mig, under hvilka jag helt skulle få egna mig åt mitt stora värf. Mina tankar voro aldrig lifligare och mina bilder aldrig klarare, än då jag satt varmt inbäddad mellan fällarna i släden och såg de hvita snölandskapen liksom i dimma glida förbi min syn mil efter mil.

Just när jag som varmast gladde mig åt min rättighet att fantisera fritt, ville icke bilderna forma sig vidare. Det föll som en skymning öfver kyrkan med de lyssnande bönderna. Annas hand blef kall och gled ur min;

min inspiration att tala öfvergaf mig, farbror Ramsenius själf blef knarrig, och min hälgdagsstämning med små keruber, försoning och frid ville icke låta leka med sig längre. Jag började då välja text till min predikan för att gräfva ned mig i detaljer, när helheten ej längre höll ihop. Men så gick det upp för mig att det var almanackan och icke jag, som föreskref text på första söndagen efter nyår, då jag skulle hålla min predikan. Den upptäckten gjorde mig än kallare, och när Matti i detsamma vände sig om på kusksätet med en upplysning att vi nalkades middagsrastställe, så föll jag ur min höga roll och snärjdes in i ett långt samtal med honom om allsköns alldaglighet. Den skojaren visste också att smickra mig med att jag blifvit så gammal och allvarsam ..!

II.

Vi hade rastat till middag och rastat till kväll. Vägen hade gått hastigt undan, ty Mattis häst hade stått två dagar på stall och mumsat hafre i fred och ro. Nu sutto vi två och beslöto stora ting i den lilla gästgifverisalen, där kvällsmaten stod på bordet, och jag bjöd Matti på toddy. Jag hade smugglat med mig en flaska konjak från staden, och den skulle naturligtvis drickas ur, innan vi hunno hem! Efter det första glaset blef min hemlängtan och min lust att snart realisera alla drömmar mycket liflig. Gästgifvaren hade nyss varit inne och oförsiktigt låtit undfalla sig ett par ord om att vintervägen öfver Saimaisarna just i dag blifvit befaren med häst för första gången i år. Det behöfdes icke mera för att jag på allvar skulle gå ihop med Matti och öfvertala honom att följa den vägen, som var hela sju mil kortare och långt äfventyrligare än landsvägen rundt omkring. Vintervägen tog af helt nära detta gästgifveri, och min önskan var att vi nu genast skulle begifva oss af för att öfverraska dem där hemma nära ett dygn tidigare, än de väntade oss. Natten var stjärnklar, Mattis häst var icke trött, och efter midnatt skulle månen gå upp.

Matti hade otaliga invändningar: att han bara en gång åkt den vägen förut, att vi kunde förvilla oss, att isen var svag ännu, och att de hemmavarande skulle sväfva i stor ångest, om de visste att vi sålunda frestade Guds försyn. Jag svarade att de ju icke visste någonting om det, och att det var ingen fara, efter man åkt den vägen tidigare i dag. Jag spädde ut Mattis tvekan med halfva min konjaksflaska och lyckades slutligen få honom resonlig. Det skäl, som berörde honom djupast, var att man ginade hela sju mil, och det blef också det afgörande. Men först kallades gästgifvaren in och rådspordes utförligt både om isens styrka och vägens riktning. Matti såg igen betänksam ut, men min ifver ökades alt mera. Vår resa hade likafullt blifvit uppskjuten till morgondagen, om icke händelsevis till gästgifveriet anländt ett par forkarlar, hvilka just nu gjort den färd öfver isarna, som ingaf oss sådana betänkligheter. Då vädjade jag till Mattis stolthet och tapperhet, och hans motstånd brast efter en kort förklaring, hvari han inför gästgifvaren gjorde sig oansvarig för följderna. Hästen togs ur stallet och spändes för, vi drucko våra glas i botten, och gästgifvaren önskade oss lycka på färden. Matti brummade ännu litet för syns skull, men gaf slutligen hästen den afgörande snärten, och så gledo vi i väg.

Om en stund lämnade vi landsvägen till höger, och när vi engång kommit förbi vägskilnaden och farit in i villande skogen längs den lilla bivägen, var beslutet afgjordt, och det lättade bådas våra sinnen att steget ändtligen var taget. Jag bjöd Matti flaskan till en styrketår och stämde upp en glad visa, som ekade mellan furorna i den stora tystnaden, hvilken likasom kväfde ljudet af vår bjällra.

Inom kort foro vi utför en brant sluttning, skogen glesnade, och mellan stammar och grenar skymtade isens hvita lakan som en vägg. Vi gledo utför sluttningen och ner på isen i en inre vik. Månen hade ännu icke gått upp, och i det märkvärdiga, ovissa och tindrande stjärnljuset såg viken ut som en ofantlig fjärd, fördunstande i silfverskir mot horisonten. Släden, som stött och huggit i backsluttningen, löpte nu jämt som öfver glas. Snön låg helt tunn i kristaller på det glatta underlaget, ty det hade frusit först efter det sista stora snöfallet. Jag tänkte på att packa upp mina skrinnskor, som jag hade med mig i kappsäcken, och visa Matti huru man satte förbi en häst. Men så blef det vid blotta tanken, ty släden var så varm och bekväm och färden så lätt, att jag njöt af den. Hästen hade just ingen annan ansträngning än att förflytta sig själf, släden med oss uti

följde lätt som en skugga efter.

Här och där syntes ett svart streck i det gråhvita fältet, som en remna ritat dit genom att vattnet trängt igenom och smält snön en tum åt ömse sidor. Vi hade åkt ett godt stycke utåt viken, innan det första brakandet gaf tillkänna att vi icke hade fast mark under fötterna. Hästen skyggade till vid det ovana ljudet, men då det kom igen alt oftare, vande den sig snart vid det. Matti och jag delgåfvo icke hvarandra våra känslor, men jag tror att de långa, klagande och klirrande ljuden, som likt blixtar löpte framför oss, där vi åkte fram, väckte ett visst hemskt eko i våra samveten, hvilka icke voro fullt så oantastliga som hästens. Jag såg nog att Matti i början for upp, när isen altför starkt våndades under oss, och fast jag själf gjorde likaså, försäkrade vi hvarandra ömsesidigt i de förnuftigaste och tryggaste tonfall, att när isen brakade på detta vis, var det endast ett tecken på att den var stark. Det var bara kölden, som drog den tillsammans, förstås, och gjorde den ännu starkare!

Det hade följt den stjärnklaraste midvinternatt på den vackra dagen. Redan tidigare, i solnedgången, hade jag med värklig och djup stolthet lagt märke till en smula rimfrost på min öfverläpp, där fjunen annars sutto ljusa och omärkliga. Jag sköt fram läpparna och betraktade med förtjusning min kristalliserade manbarhet i solskenet, men Matti märkte ingenting och tycktes föga njuta af sin egen rimfrost. Härute på isen kändes kölden än skarpare och knep mig bistert i näsan, men jag lät svedan uppvägas af tillfredsställelsen att då och då med tungan öfverfara en formlig mustasch af styfva, små fjun, som jag tyvärr för mörkrets skull icke kunde uppfatta med synen.

Mina små samtal med Matti hade småningom löpt ut i idel tankstreck, och dem fylde jag i för mig själf. De snöiga, barrskogmörka stränderna stannade alt längre bakom oss, viken vidgade ut sig, och öfver en oändlig, gråhvit slätt steg månen upp med den ena kanten halfförtärd af nedanet. Det kändes som skulle vi begifvit oss ut i själfva världsrymden, så omätlig och kall och öde låg Saima framför oss i det osäkra halfljuset. Jag ryste och glömde mustascherna för att göra en blixtsnabb, astronomisk färd till världar, som lågo miljarder mil från vår planet. Men världsaltets omätlighet kom mig icke att glömma min litenhet, och jag måste snart med en fråga till Matti förvissa mig om vår säkerhet:

– Kan Matti hålla oss på vägen?

– Här är den ju alldeles under oss, svarade han.

– Hvar då?

Jag späjade förgäfves efter ett spår och lugnade mig först om en stund, när jag såg tydliga märken af att en häst passerat här förut. Det kändes så märkvärdigt trösterikt att upptäcka de mörka lämningarna efter den, dragna ut i en flera famnar lång, subbig linje. Vintergatan i all dess renhet lockade mig till irrfärder först, sedan jag märkt den jordiska smutsen under mina fötter ...

Midnatten var småningom förbi. Stjärnbilderna hade långsamt svängt sig, och karlavagnen hade rest sig upp på tistelstången, så den stjälpt ut hvar och en, som vågat taga plats där. Månen gick fram med stora, snabba skridt lågt öfver synkretsen. Mina tankar fingo återigen fart, underhjälpta af tystnaden, enformigheten och den gnistrande omätligheten ofvanför och omkring oss. Jag började med att betänka min litenhet inför denna naturens storhet, men blef icke riktigt varm af moralen däri. Jag hade vid denna tid ännu inga ohjälpliga sorger, som det kändes godt att göra små genom jämförelsen med omätligheten och vissheten om att jag icke led ensam i denna värld af myriader världar. Jag hade ett sextonårigt, fåfängligt sinnelag med stor tro på ungdomskärleken och dess alt besegrande, varma låga. Och så tog jag fatt på Salamis arbete att bygga en bro af ljus till Zulamith, och jag utförde ansenliga sträkkor godt arbete, sedan jag engång beslutit mig för hvilken stjärna jag skulle utnämna till Zulamith. Jag stannade slutligen vid en af de mest gnistrande stjärnorna, hvars sken växlade i hvitt, violett, blått och rödt, alldeles som en diamant, flere gånger i

sekunden, och så begaf jag mig ut på färd till henne. Efteråt erfor jag att hon lydde det manliga namnet Sirius, men för mig blef hon länge och väl brännpunkten af all kvinlig skönhet med drag, som växlade, det är sant, men som oftast buro Anna Ramsenii hulda släktegendomligheter.

Först, när jag lämnade Saimaisen, bar stjärnan tydliga drag af den vackra prästdottern, men jag hade ännu icke hunnit särdeles långt, innan min stadsflamma på ett störande sätt förde in sitt lustiga, skrattande ansikte mellan Zulamiths och mitt. Jag försökte jaga bort henne genom mycket oartiga tankar, men hon stod likafullt kvar och storskrattade emot mig en half miljard mil borta i rymden. Jag lät då nåd gå för rätt, bygde min ljusbro fram emot henne, jag såg icke till personen, ursäktade jag mig för mig själf och bytte för säkerhets skull om namn på stjärnan för att icke vara Zulamith otrogen. Jag kallade den i största allmänhet »Lycksalighetens ö» och styrde fram emot den genom himlahvalfvets skimrande arkipelager.

Snart hade jag lyckats få en fullkomlig förnimmelse af att vara ett obetydligt stoftgrand, som körde med ett annat lika litet stoftgrand fram midt genom världsrymden. När jag såg åt sidorna ner på isen, hade den en märkvärdigt overklig färg, såsom låg den många mil under oss. Den mörka strimman skog vid synranden kunde mycket väl passera för ett moln någonstans långt borta, och all känsla af horisontal- och vertikalplanet hade jag lyckats förjaga. Hästen, släden, Matti och jag voro en planet för oss, uppåt- och nedåtkänslan fans icke längre, och vi drogo, frigjorda och starka i vår tro på ungdomskärlekens makt, vidare fram mot Lycksalighetens ö, som blinkade i fjärran med färgskiftande lustgårdar. Ett ögonblick blef min fantasi förvillande värklig. Här midt ute på Saimafjärden hade isen hört upp att braka, bjällrans ljud hade jag längesedan vant mig vid, så jag icke fäste mig vid det, färden gick alldeles tyst, och den gråhvita ytan under oss var så jämn att släden mera tycktes sväfva än glida öfver den. Hästens tramp förlorade sig i den ekolösa natten, Matti teg, jag teg, isen teg. Jag var alldeles nära att fråga Matti huru han kunnat gifva sig ut med mig på så vådliga långfärder, och om han icke visste att vi kunde få hålla på så här i tusen år utan att ändå hinna fram. Men Matti satt och halfsof så trygt nickande på kusksätet, att jag genast insåg omöjligheten af att han skulle kört ut i rymden mot Lycksalighetens ö.

III.

Jag var icke mycket ledsen på Matti för att han hållit sig kvar på jorden. Hällre tvärtom. Jag började tänka på vår oväntadt tidiga hemkomst, huru den skulle öfverraska alla, och huru man skulle öfverösa oss med frågor. Jag gjorde klart för mig alla de likgiltiga svar jag skulle afgifva bara för att reta deras nyfikenhet än mera, och huru jag slutligen under ogillande förvåning från de hemmavarandes sida helt vanligt skulle berätta dem att vi åkt öfver Saimaisarna redan före jul. Jag kände en ganska stor tillfredsställelse öfver detta faktum, ty det skulle nog förefalla dem ganska våghalsadt, men i alla fall retade det mig en liten smul att jag icke skulle kunna berätta dem något värkligt äfventyr, som vi upplefvat. Det var likasom lite snöpligt att komma hem med bara fantasi som behållning efter en så äfventyrlig resa, och jag började önska att vi skulle åka in helt litet – bara till namnet – eller åtminstone möta ett halft dussin vargar. Vid närmare eftertanke stannade jag vid den senare önskan, dels emedan jag icke trodde att vargarna voro så farliga, dels emedan jag ännu icke sett vargar på nära håll. Och jag hängaf mig åt en viss smickrande och behaglig känsla af att sväfva i stor fara, medan de där hemma sofvo sin söta sömn och trodde att vi gjorde likaså på något trygt gästgifveri.

När jag igen fått tankarna riktade på hemmet, stannade de där, trots att Lycksalighetens ö alt fortfarande vinkade mig med ett färgrikt fyrvärkeri högt uppe på natthimmeln. I stället för den stolta känsla af fara, som beherskade mig nyss, togs jag fången af ett mycket mildt välbefinnande vid försmaken af julens landtliga fröjder. Julen hade under min barndom alltid utgjort en fest med blida, välvilliga och varma känslor. Jag såg min gamle far tina upp och stråla af tyst och hjärtlig vänlighet, min mor hade idel goda ord, och vi barn fingo rara julgåfvor och hälgdagsmat under långa veckor. Min sextonåriga världssmärta hade ännu inga djupare rötter, jag kände mig glad åt att världen fått en återlösare, och jag ville fira hans födelsefest med det

rätta, varma sinnelaget. Jag emotsåg med en viss fridfull glädje själfva andaktsstunderna på de stora hälgdagarna, beslöt att deltaga i dem med fullt hjärta och därigenom göra mina föräldrar en synnerlig glädje. Jag vill trycka tillbaka djupt i mitt inre alla rebelliska, fria och moderna tankar, som lifvet i lärdomsstaden ofrivilligt väckt hos mig, och än en gång som ett godt barn njuta julfriden i mitt gamla, goda hem. Det var också den rätta stämningen, hvarur min predikan frampå nyåret skulle uppstå, och som sedan med ett slag skulle förflytta mig från barnkammarsidan högt upp på tinnarna af anseendets tempel.

Jag slöt ögonen och tyckte mig redan nalkas hemmet. Där hade vi utgården vänster om vägen, där begynte tallskogen, och om tio minuter skulle vi åka in på gårdsplanen. Jag hörde alldeles tydligt Kastors onda skall på afstånd och fägnade mig på förhand åt omslaget i hans beteende, när han fick reda på hvem som var i antågande. Därpå skymtade ljus mellan stammarna, och vi åkte ut från tallskogen, fram genom allén, ackompanjerade af hundskallet. När vi skulle in på gårdsplanen mellan grindstolparna, soin stodo där halfdrunknade i drifvorna, mötte oss Kastor med en attack på hästen. Strax därpå kände han igen min röst, och hans ilska gaf rum för en glädje, så full af vänlighet och så våldsam, att jag hade all möda att hindra honom från att slicka mig i ansiktet. Han gjorde höga skutt kring släden och upp i den och fägnade sig så öfver mig som aldrig någon människa ännu gjort eller kommer att göra.

Lockad af bjällerklangen och Kastors glädjetjut, kom tjänsteflickan Greta ut i farstun med ett ljus i handen. I tamburfönstret såg jag späjande ansikten, och när vi stannade framför trappan, dykte mors gamla, kära och vänliga ansikte upp strax bakom Gretas, och ljusskenet föll varmt på hennes fina rynkor och slätkammade, gråsprängda hår. Hon nästan sprang utför trappan och ropade:

– Karl –! Är du redan här! Kära Karl välkommen!

Efter henne kommo syskonen ut i den kalla vinterkvällen, utan att ha hunnit taga på sig en sjal engång. Men pappa blef kvar inne i tamburen och bolmade tobaksrök mot rutan. Hans flintskalle glänste i taklampans sken, och genom de öppna dörrarna slog i ett moln af imma hemmets välkomsthälsning ut emot mig. Den kom i en varm doft af julklappslack, skurning och vörtbröd; och jag var särdeles känslig för den efter min långa färd i kölden. Med förtjusning igenkände jag sedan, starkare än alla andra, den egendomliga lukt, som bara fans hemma på Hanneberg, som var ingrodd i möbler och kläder, som hörde till hemmet och till familjen, och som icke fans annorstädes i hela världen. I den doften slog min barndom mig till mötes med hemmets hela trollkraft och innerlighet.

Mor kyste mig på munnen och drog sig helt förvånad tillbaka.

– Kors i alla dar! Jag tror du fått mustascher, Karl!

Systrarna trängdes kring släden för att få se mig och mina mustascher, och när jag stigit ur, fann jag till min outsägliga fröjd att mina rimfrostmustascher icke smulto bort, utan läto fingrera och vrida sig så mycket jag behagade. Jag snöt mig utan att få dem i handen och beredde mig till ett imponerande intåg i det gamla hemmet. Far mötte mig i farstun, och jag snurrade upp ett par ansenliga knäfvelborrar för att kunna gifva honom hälsningskyssen.

– De där rakar du bort i morgon dag, – det passar sig inte för skolpojkar, sade far afkylande och kyste mig leende. Han kallade dem icke ens mustascher, utan bara »de där»!

Jag glömde dock hans ovänlighet så godt som genast, ty i tamburen såg jag farbror Ramsenius och Anna, hvilka voro hos oss på besök i kväll. Farbror klappade mig leende på axeln och välkomnade mig, men Anna drog sig blygt tillbaka i skumrasket, och jag kunde omöjligt se hvad hon tänkte om mig och mina mustascher. Det där skumrasket, som dolde henne, föreföll mig mycket märkvärdigt, och jag fick en helt liten misstanke att jag bara drömde altsammans, då i detsamma hördes ett buller och dån som skulle hela

huset störtat samman. Golfvet gaf vika under mig, det hördes ett brus som af vatten, och jag förlorade alla mina kära ur sikte med detsamma.

Nästa sekund hörde jag Mattis röst och kände en hand, som ruskade mig i pälskragen:

– Fort upp! Skynda på, så att släden inte sjunker!

Jag såg mig yrvaken omkring och fattade alls icke hvad som händt, innan jag strax framför släden såg en mörk kropp, som arbetade i en vak. Strax bakom mig stod Matti på isen och ruskade mig i kragen.

– Här ä’ vi nu i sjön, berättade Matti kort hela sammanhanget.

I ett nu var jag på benen och drog ofrivilligt pälsen af mig för att vara ledigare i mina rörelser.

– Släpp inte pälsen i vattnet, ropade Matti, – vi behöfva nog våra kläder torra i natt!

Matti stod bakom släden och höll i den af alla krafter för att hindra den att glida ner i vaken efter hästen. Jag var också ur släden inom ett ögonblick och tog i med att hjälpa Matti.

– Håll i släden så länge, så skall jag göra lös fimmelstängerna, kommenderade Matti.

Jag grep i af alla krafter och hade stor möda att hålla medarnas bakre ända uppe på isen. Jag förstod snart Mattis manöver och gillade den fullkomligt. Nu kunde vi lätt draga släden upp på isen igen, när bara dess främre hälft befann sig i vattnet. Sedan skulle vi se till hvad vi kunde göra åt hästen. Det var tur för oss att vi icke åkt in med släde och alt, ty då hade räddningen blifvit långt svårare.

Om en stund hade Matti lyckats lossa fimmelstängerna, och med ett raskt ryck fingo vi släden helt upp på isen. I en stor, svart vak af omkring två famnars längd låg hästen och pustade och arbetade för att hålla sig uppe. Så snart vi hade släden räddad, gick Matti försiktigt fram till vaken nära hästens hufvud, stampade på isen för att försäkra sig om att den höll och närmade sig sedan för att hjälpa sin raska vallack, där den låg och frustade helt muntert i det iskalla vattnet, alldeles som om den tagit ett vanligt sommarbad.

Jag ville hjälpa honom, men han ropade åt mig att icke komma för nära iskanten. Det hade han rätt i, jag skulle icke bjuda till att falla in och bli genomvåt. Natten var kall nog annars. Jag hade kommit från inåkningen med min ena fot en smula våt af vattnet i släden, som funnit väg in i min ena storstöfvel. Matti hade genast, när isen brast under hästen, hoppat upp på iskanten utan att väta en tråd på sig.

Han fick fatt hästen vid betslet och lugnade honom med vänliga ord och klappningar. Så förde han honom ett stycke tillbaka i vaken, och med uppmuntrande ord och dragningar i betslet uppmanade Matti sin häst att komma upp. Hästen samlade sig till en stor ansträngning, reste sig nästan upprätt i vattnet bland isstyckena, alt under Mattis uppmuntrande rop, och försökte med en kraftig sats att nå med framfötterna upp på iskanten. Han fick jämt och nätt den ena hofven upp på isen, som brast under den, och sjönk sedan så djupt tillbaka i den svarta vaken, att Matti måste släppa sitt tag i betslet för att icke följa med. Isstyckena skramlade och vattnet plaskade, hästen frustade ut med skälfvande, stora mulvingar det vatten han supit in och befann sig åter i sitt förra simmande läge. Med en liten otålig, energisk gnäggning protesterade han mot sin fångenskap och gjorde ett nytt försök på egen hand att rädda sig. Det lyckades i ifvern så bra, att han nu fick båda hofvarna upp på isen, och Matti sprang till med ett glädjerop för att hjälpa honom vidare.

– Se, det kan man då kalla en häst, som hjälper sig själf, sade han stolt.

Men hästen orkade icke länge hålla sig kvar i den ansträngande ställningen, hofvarna gledo alt närmare iskanten igen, och Mattis rop och betselryckningar voro förgäfves. Det stackars djuret insåg sin förtviflade belägenhet fullt så väl som vi. I den halfljusa natten kunde jag mycket väl uppfatta hans hjälpsökande blick,

som också upptäckte mig ett stycke ifrån och tycktes förebrå mig att jag stod där utan att företaga något till hans räddning. Hans stora, rörliga mulvingar talade ett starkare ängslans språk än någon människomimik, och jag skyndade till för att föreslå Matti någon dumhet. Men antingen nu Matti hade mindre sinne för djurens språk än jag, eller att han tyckte att hästkurer borde användas för hästar, altnog han sökte fram sin piska, hojtade ett par hjärtlösa tag, tog hästen igen i betslet och gaf honom en svidande och hård piskslâng. Det förtviflade djuret formligen stegrade sig i vaken, gjorde en sista, stor kraftansträngning och reste sig med mera än halfva sin svarta kropp upp på iskanten.

– Se så, ja! Upp med dig, ditt förbannade kräk, skrek Matti.

Det förbannade kräket högg framhofvarnas järnskor fast in i isen och drog sig långsamt upp.

– Se så, ja! Det går ju! uppmuntrade Matti.

Då gaf isen till ett klagande ljud, bågnade långsamt under hästens hofvar och gaf vika för trycket. I ett nu räddade Matti och jag oss på den fasta iskanten, men hästen sjönk tillbaka i sin förstorade vak utan ett ljud och utan en frustning, likasom besluten att hällre öfverlämna sig åt det kalla vattnet, än att fördraga flera pikslängar och hårda tillmälen.

– Se nu är han där igen, sade Matti. – Och där blir han väl också, tillade han utan en skiftning i tonfallet.

– Vi måste söka hjälp, sade jag.

IV.

Nu först sågo vi oss omkring. Det var icke långt till land, och jag frågade Matti huru vi hittat in i ett så smalt sund, där det säkert gick ström.

– Ja nå, – när hästen förde oss ..., svarade han.

– Går då vägen här?

– Kan jag veta det mera än ni?

– Har du kört vilse då?

– Vi måtte väl ha gjort det, efter jag ingen väg ser.

– Du har sofvit – hva?

– Det har ju herrn också gjort.

Nu begynte hästen flämta starkt i vattnet, och Matti tog fimmelstängerna för att se om de räckte tvärs öfver vaken. Det gjorde de lyckligtvis, och om en stund hade han fastbundit dem vid bukgjorden, så att de buro upp hästen, utan att den behöfde, anstränga sig med simmande.

– Om det skulle hjälpa att ropa på hjälp, sade Matti sedan och sände ut ett tämligen mildt skri i vinternatten.

– Nej, gå då hällre och sök hjälp du, så skall jag skrika, föreslog jag.

– Här måtte nog bo folk någonstans i närheten, förmodade han. – Jag tyckte jag såg ljussken en stund innan vi åkte in, och en häst har nog alltid sina märken att gå efter, om den förvillar sig. Voj, voj, att jag alls gaf mig ut på den här färden!

– Ja nå, – gå nu och se efter, så skall jag skrika. – Och jag upphäfde det mest infernaliska, vrålande läte jag

hade i strupen. Det gaf ett hemskt eko på andra sidan sundet, hästen tystnade med sitt flämtande i vaken och såg sig om för att se hvad vi hade för oss. Matti gaf sig i väg utåt sundet för att taga en öfverblick af ställningen, och jag tog mig för att klappa och lugna hästen, alt medan jag då och då hof upp de förfärligaste skrän, som gjorde hästen än oroligare och väckte min egen slumrande inbillning till lifs, så att jag slutligen skrek med värklig inspiration som i lifsfara. Matti hade förminskats till en svart punkt ett godt stycke borta på isen, och jag tyckte mig höra att han ropade något. Jag ansträngde mina öron och uppfattade slutligen:

– Huru mycket kan klockan vara?

Jag förargades åt hans, som jag tyckte oväsentliga fråga, drog fram mitt ur och ropade till Matti:

– Klockan är fem!

I detsamma slog Matti in en bestämd riktning och försvann snart bakom en udde, lämnande mig ensam med en drunknande häst midt i natten, Gud visste huru långt från människoboningar. Jag tog snart mitt parti, gjorde krumsprång på isen midt för den stackars hästen för att hålla mig varm och bäddade mig slutligen in bland fållarna i släden, när kylan från min våta fot icke ville bli mindre af rörelsen. Hästen låg ganska stilla med ett flämtande och en half gnäggning då och då, så länge han såg mig, men när jag krupit in i släden, började han på allvar bli orolig.

Först lät han höra ett stönande, hälften frustande, hälften gnäggning, som lät så ångestfullt, att jag for upp i släden och trodde att han sjönk. När han hörde att jag rörde mig i släden, vände han på hufvudet och sände mig sin mest förebrående blick jämte en grymtning så talande, att jag måste fram och lugna honom. Jag strök honom öfver manen och öronen, skrapade honom i pannan och under luggen, samt talade hoppingifvande ord till honom i bekymmerslös ton. Han tyckte säkert att den bekymmerslösa tonen lät väl hånande, ty med en otålig rörelse kastade han på hufvudet och lät åter höra sin ångestfulla gnäggning, som skalf af köld likasom han själf. Han arbetade mest hela tiden i vaken för att hålla sig varm, och endast genom rörelsen höll han vaken öppen; – den hade nog annars frusit fast omkring och öfver honom. Fimmelstängerna, som buro upp honom, rasslade på isen, när han blef otålig, och det blef han nu altmera minut efter minut. Jag förstod honom altför väl och slog an en deltagande, beklagande ton i hopp att den skulle värka bättre än min bekymmerslösa nyss. Det blef ett litet stillestånd i hans otålighet, han skakade bara sorgset på det vackra hufvudet, men skalf af köld så starkt, att isen klirrade kring honom.

Jag satt och smekte honom där i goda tio minuter, själf ett rof för ganska plågsamma tankar. Hvems var felet till hans nöd om icke mitt? Jag kunde icke advocera mig fri inför mitt samvete, och jag måste erkänna att jag var hans mördare, ty enligt min öfvertygelse kunde han aldrig hålla ut en half timme till i vaken. Och det var en för sorglig dödskamp jag skulle bli vittne till, utan att kunna hjälpa honom ett grand. Jag satte hela mitt stora skuldmedvetande och medlidande i en smekning, som jag gaf honom, men han skakade bara på hufvudet, nästan vred denna gång, och gaf upp ett stönande skri, så förfärligt, att jag ryggade långt tillbaka från vaken, i tron att han skulle anfalla mig, där han låg. Men så blef han åter lugnare och såg på mig bedjande.

Då lyste en lycklig tanke upp min mörka sorg, jag lämnade hästen för några ögonblick och lyckades få fram ett stycke bröd ur vår matsäck i släden. Samtidigt föll det mig in att jag kunde anlita min halftömda konjaksflaska för att mildra den köld, som alt mera trängde mig genom benen. Hvarför icke med detsamma gifva hästen af den? Nästa ögonblick matade jag den genomfrusna, stakkars kamraten med bröd, doppadt i konjak. Han lät sig min förplägning väl smaka och skydde alls icke brödet för dess starka spritlukt. Det var mig en sällsam lättnad att, inkrupen i min päls med hästens hufvud på min arm, dela med honom min matsäck och min medsmugglade konjak, hvilken tycktes bekomma honom väl. Han blef lugnare under behandlingen och slickade begärligt mina händer, när jag af vårdslöshet spilde ut konjak öfver dem.

Det kunde vara en timme, sedan vi åkte in och en half, sedan Matti lämnade oss. Ännu syntes ej ett spår af honom, och jag började förtvifla. Hvarför satt jag här och underhöll den dödsdömdes lif? Var det då inte långt bättre att jag också gaf mig i väg för att rädda mitt eget lif undan kölden? Kanske också att jag lyckades skaffa snabbare hjälp än Matti! En enda blick på min stackars kamrat kom mig att ändra tankar fullkomligt. Det hade varit ett brott, som skulle plågat mig hela mitt lif igenom, om jag nu öfvergifvit honom. Jag kände mig nästan färdig att frysa ihjäl här bredvid honom, om det gälde.

Inom kort hade vi två tömt konjaksflaskan, och jag kan heligt försäkra att hästen fick brorslotten. Under pausen, som följde efter välplägnaden, kom jag att tänka på hvad de där hemma skulle sagt, om de sett mig här ute på Saimaisen, matande och smekande en döende häst i en vak. Så påminde jag mig att Anna Kamsenius tyckte ofantligt mycket om hästar, och nu tänkte jag på min trofasthet i nöden med dubbel glädje.

Jag vände mig ofta om och såg slutligen i skumrasket trenne mörka punkter komma om udden och stvra mot oss. Tänk om det var vargar! Jag hade ingenting annat än en knif till hästens och mitt försvar, och jag iakttog de tre punkterna med spänning. Jag ville tro att det var Matti och två andra karlar, men i halfmörkret sågo punkterna så besynnerliga ut. Också hästen vädrade de annalkande, spetsade sina bakutstrukna öron och såg så pigg ut, att all min ängslan försvann, ty en häst i en vak spetsar icke öronen på det viset, om det är vargar han vädrar. Det kom nytt hopp öfver honom, hela hans frusna kropp spändes i en plötslig, ny ansträngning att komma upp ur vaken, och den var så stor att den ena fimmelstången lossnade, och endast den andra blef kvar för att hålla honom uppe. Han lät höra ett gnäggande, som icke längre hade kvar det hemska stönandet, och det väckte ett gladt eko långt borta i skogsbranterna.

– Hoj, hästen min! Lefver du ännu? hördes Mattis röst.

Hästen svarade själf med en ny, ljudelig gnäggning.

Tio minuter därefter låg han upphalad på isen ett stycke från vaken, ur stånd att resa sig upp, men såg tillfreds ut i alla fall. Vi svepte fällen om honom och gåfvo oss fyra man starka att sätta lif i honom med gnidningar och muntra tillrop. Han tuggade under tiden ett par kakor bröd, som Matti haft med sig, och hämtade sig småningom efter det en och en half timme långa, kalla badet.

– Huru har ni kunnat hålla lifvet i honom så länge, frågade man mig.

– Jag har druckit brorskål med honom i vaken, sade jag och visade den tömda flaskan.

– Ähä! grinade Matti och gned sin häst, så svetten stod honom i pannan oaktadt kölden. – Ähä! – Är det kanske inte bra att lära hästar svälja brännvin? För det kan den här hästen förut. Han har, ser ni, varit med på flera marknader och bytt egare mer än en gång, och då får man lof att styfva upp häststackarn med en sup, så han inte hänger öronen, ser ni! Men det var ju skada på den fina konjaken, nog hade ju vanligt brännvin varit bra nog ...

När vi hållit på och gnidit hästen, tills vi blifvit trötta, tog Matti fällarna af honom och öfvertalade honom i vackra ordalag att resa sig upp. Han gjorde ett par styfva försök och förblef liggande. Då togo karlarne i honom, hade honom att sitta först och sköto honom sedan upp på benen från den sittande ställningen. Och märkvärdigt nog, benen höllo, så styfva de än voro. Matti ledde honom omkring på isen under smekande tilltal och spände honom slutligen för släden. Försiktigt uppsökande den starka isen längs stränderna, kommo vi fram till gården, där Matti funnit karlarna. Där sattes hästen in i stallet, och Matti gned honom, tills det blef ljus dag, medan jag sträckte ut mig i gårdens främmankammare och upptog mina afbrutna drömmar.

* * *

Vi kommo hem ungefär samtidigt som vi skulle gjort, ifall vi tagit den längre omvägen längs landsvägen.

När vi åkt in i tallskogen, tio minuters väg från gården; frågade jag Matti om han tyckte det var värdt att vi alls omtalade hela vårt äfventyr.

– Ja nå, sade Matti, det är alldeles som herrn vill.

– Kan du inte få ovett af din far för att du varit nära att dränka hästen?

– Det kan jag nog, sade Matti.

– Och vore det kanske inte bättre om ingen fick veta af altihop?

– Nå, det beror nu alldeles på herrn.

– För kanske vi också få ovett båda två hemma hos oss.

– Ja ja, nog är det väl som herrn säger.

– Så berätta vi då inte om saken för någon.

– Nej. Nog är det bäst så.

Hemma blef jag mottagen med öppna armar, men hade inga mustascher att imponera med vid inträdandet i de gamla, låga rummen. Inte häller funnos farbror Ramsenius och Anna där. Pappa frågade helt allvarsamt efter mitt terminsbetyg, men mamma och syskonen ville höra nytt från stora världen.

Vår natt på isen blef en hemlighet mellan Valkola-Matti och mig. Ända till långt efter jul, ungefär vid den tiden, då jag skulle hållit min predikan. Då hörde jag i ett julsällskap ute i socknen en student skryta öfver en farlig resa, som han haft öfver isarna här i hemsocknen, fast de legat starka och säkra ända sedan början af december. Då brast mitt tålamod, och jag talade om Mattis och mitt äfventyr.

Naturligtvis ville ingen tro mig, men jag bad dem fråga Valkola-Matti, när de sågo honom härnäst. Och då fick jag tillfredsställelsen att få en beundrande och frågande blick från Anna Ramsenius, hvilken varit studentens förklarade flamma under hela julen. Hon kunde kanske förstå att jag tillbragt natten på Saimaisen med den drunknande hästen, men att jag kunnat tiga med ett dylikt äfventyr under hela tre veckor, det gick alldeles öfver hennes horisont. Alldeles som öfver de andra sockenboarnas, min egen mors och mina systrars icke undantagen.

PÅ SJUKLÄGRET.

En feberhistoria.

Evert kan se ut genom det låga fönstret med linnegardinerna, när han reser sig upp i sängen. Han har suttit kapprak hela morgonstunden med dynorna samlade till stöd bakom ryggen och så mjuka att de gifvit efter, när han lutat sig mot dem, och då har fönsterkarmen skymt utsikten så när som på trätopparna och väderflöjeln på bodtaket. Nu har han sett sig mätt på den högröda rönnen, som glesnat under stormen i natt, och konvalescenten behöfver förströ sig med annat.

Under rönnen är åkertegen genomblött af regnet. Det vore roligt att traska där och pröfva sina nya jaktstöflar om de stå mot vatten såsom skomakarn lofvat! När han i tankarna sjunker ned till fotknölen i den mjuka marken, känner han ett styng i ryggen och en frossbrytning, en sådan där frossa, som ligger djupt i självfva

benmärgen. Men det är altför roligt att tänka sig vara därute igen och märka att stöflarna icke läka. Han sveper täkket vårdslöst omkring sig och blir sittande.

Vinden har icke saktat af mycket, den sopar fram massor af hvitgrå skyar öfver Everts utsikt, och hvarje gång de glesna litet, bryter solen igenom dem grann och klar. Då är det som lyste den med dubbel glans öfver de stora, blågröna vågorna, som ha vackra, hvita skumkammar längre ute i den breda bukten, men bli smutsgulgrå närmare stranden. Där slås de sönder i små, fula och ilskna, lerfärgade bränningar. Han räknar mer än tre alnars djup, där lerfärgen börjar ...

Då kommer hans mor in i sjukrummet, förebrår honom att han förkyler sig igen, tvingar honom ner i bädden och söker bland böckerna på bordet efter en religiös kalender, ur hvilken hon brukar läsa högt för honom.

– Ack, protesterar Evert, – det är ju inte något farligt, bara. en förkylning!

Men mor är envis, stryker honom öfver brännande tinningar, manar honom till tålamod och börjar läsa högt en historie om en snäll gosse, som låg mycket sjuk och var nära att dö.

– Den har jag läst, förklarar Evert och kastar på sig.

Mor börjar en annan, en medeltidshistorie om en from pilgrim, som vandrar till Jerusalem. Evert hör på nästan motvilligt och söker upp en hårdnad på sin vänstra armbåge, som intresserar honom mera än alla den fromme pilgrimens lidanden. Men mors låga röst är ett behagligt ackompanjemang till behagliga tankar, han lämnar pilgrimen hjärtlöst i röfvarehänder och beger sig själf ut i höstluften, bara några tiotal steg från gården, emedan han ofrivilligt vet med sig att han gör sin mor ledsen. Där står han nu i inbillningen med sina nya jaktstöflar och vågar icke gå längre.

Tätt ofvanför sängen hänger hans nya dubbelbössa och sträcker sin blankpolerade kolf med mattare träskulpturer lockande ned emot honom. Hans magra händer famla på täcket, och plötsligt för han dem upp mot bössan och ger kolfven i smyg en blyg smekning, som hans mor icke observerar. Omkring bössan hänger hela hans jaktattiralj: signalhorn, patrongördel och jaktväska.

Medan mor följer med pilgrimen utför Jordans floddal, arrangerar Evert jaktparti, och när den fromme mannen i kåpan slutligen knäböjer vid frälsarens graf, har Evert lekt att hundarna kommit haren på spåren. Mor läser högt pilgrimens vackra bön, och Evert spänner hanen på sin bössa i vild mordlust. Slutligen lägger hon med en suck boken ifrån sig, och Evert måste hålla inne sin ifver, så länge hon torkar febersvetten ur hans panna. Sedan går hon ut till sina göromål med en öm blick på sin son och en maning till honom att försöka sofva, men Evert står igen på post bakom rian och inbillar sig höra hundskallet.

Det är inte inbillning längre, ... nej, han hör tydligt ... tyst! Han reser sig upp på armbågen, innan mor ännu hunnit stänga dörren. Jo, det är Atis som tjuter ... och nu stämmer Camilla in! Han sitter kapprak i sängen igen och lyssnar, så han kan spränga örhinnorna. Mycket rätt! Där gå bröderna ut på jakt! Han kunde just tro att de icke skulle försumma en jaktdag som den i dag. Han ser dem genom fönstret, stora bror i spetsen, John efter med hundarna kopplade. Och Evert, som inte får gå med!

Se så, – nu släppa de hundarna lösa redan strax invid gården! Aha – det är den gamla backharen vid riorna det gäller, det gamla, sluga kräket, som i två år fört hundarna på bakspår och aldrig kastat hasorna i vädret, fast den fått hagel skålpundsvis i sin sega päls. Det skulle bli ett nöje att följa med den jakten, – och så att håna bröderna, när de komma hem med tomma händer! Han kände backharen vid riorna! – Nej, nu först hade de låtit hundarna löpa.

– Huss .. huss – husschaa! Hetsningsropen till hundarna ljödo ända in i sjukrummet. Huss – husschaa! Söka

kissorna – söka, söka, söka! Ja, ja, ja, – söka, söka, söka!

Evert sitter blek och andlös i sängen, som gälde hetsandet honom själf. Han trycker handen i sidan för stynget, svettpärlorna rinna honom ned i ögonbrynen vid ansträngningen. Han ser Atis göra en lof kring jägarena och sätta in i björkskogen med ett gladt gläfsande, men Camilla nosar ifrigt och får slag på haren strax under rönnen på den blöta åkertegen, viftar häftigt på svansen och stryker i väg som en il mellan strandbuskarna.

– Trara – trara – tratarattara! Det är jakthornen som smattra, så fönsterrutorna skallra. Evert är utom sig af spänning, täcket har glidit ned från honom, och han sitter i bara skjortan och stirrar ut med hela sin febersjäl i blicken. Där vek stora bror in i skogen med bössan på axeln, och John gick trumpetande rakt fram mot riorna. Det blef tyst ett ögonblick, och liksom om någonting brustit inom honom med den inträdande stillheten, föll Evert tillbaka i bädden och blef liggande där med flämtande bröst en god stund.

Hans hörsel var underligt skärpt, midt under det bloden sjöd honom i öronen som ett vattenfall. Han hörde uppmuntringsropen till hundarna alldeles tydligt, fast de kommo från andra sidan viken, bakom riorna. Se så, nu stötte hundarna upp haren! Jaha ... Atis’ gälla gläfs, ... alldeles! .... Och nu föll Camilla in! Han hörde en röst, som var stora brors, ropa långdraget:

– Skallet går!

I en blink hade han rest sig i sängen och fått ner sin bössa. Han tummade om hanarna och hade alldeles glömt att han låg sjuk. Skallet gick i sjungande fart uppför backen bakom riorna, och han visste ett ypperligt ställe, där han ville vänta på haren. Nu skulle han icke skjuta bom som i fjol!

Bloden for honom åt hufvudet, och hjärtat slog så häftiga slag, att skjortvecken darrade öfver bröstet. Han satt med det ena benet utanför sängen och bössan i knät under häftig spänning, såsom gälde det hans eget lif och icke harens. Skottet måste falla endera ögonblicket, han visste det, och han förblandade i feberyrseln sitt skott med jägarenas därute. Egentligen var det honom likgiltigt hvem som skulle skjuta, han visste bara att skottet måste falla, måste falla och måste falla helt snart ...

I sin spänning hade han lämnat bädden och i bara skjortan gått åt fönstret till med stora, smygande, tysta och lömska steg, medan han höll bössan i ordning. Han kände icke att hela hans kropp skälfde i en våldsam frossbrytning, han stod där orörlig med spänstiga fjortonårs senor, bultande pulsar, kallsvetten i pannan, ådrorna svällande och en vild febereld i ögat ...

– Vänta ett ögonblick, mumlade han till någon feberbild, som ville ha honom till bädden igen, – vänta ett ögonblick! Den kommer snart, den kommer snart ... den kommer genast ... genast!

All trötthet från hans långa, svåra lunginflammation var borta, han var frisk och kry och stark igen, och nu skulle den gamla, sluga backharen ändtligen falla!

– Pang! lät det doft, på långt afstånd genom fönsterrutorna, som skallrade lätt. I detsamma klikkade hanen mot den tomma cylindern i Everts oladdade bössa, och han själf föll utan ett ljud framstupa öfver den på det bara golfvet och blef liggande orörlig. All den samlade, spända feberkraften hade det ödesdigra skottet vingskjutit, och han drog endast en djup, lättande suck, när han föll.

Fem minuter därefter kom mor in och blef halft ihjälskrämd af hans underliga ställning. Hon gaf till ett högt rop och fick en plötslig misstanke om självmord, när hon såg bössan. Men så såg man att han lefde, och att ingen blod flöt. Han bars i säng, och så snart han kommit dit, bröt en förfärlig frossa öfver honom, som kallade honom till halft medvetande igen. Och han klagade sakta att han frös. Man täckte öfver honom, tvang honom att svälja varmt fläderté, och han sjönk tillbaka i en matt dvala, medan hans mor med

bekymradt ansikte satt hos honom. Det här gestaltade sig till ett recidiv, och hon förebrådde sig att ha lämnat honom ensam ett enda ögonblick.

* * *

När bröderna kommo hem från jakten, var det redan mörkt. Evert hade otåligt frågat efter dem, och de fingo bud att komma in och hälsa på honom, ty kanske var det ute med honom nu. Åha, sade bröderna och ville icke sätta tro till det, förrän de sågo hur dålig han låg där. Då stora bror kom närmare sängen, fingo Everts ögon lif, och han fäste dem på den jaktklädde, långe ynglingen med ett stort, nyfiket och frågande intresse. Han mumlade något mellan läpparna, och stora bror kom med generade pojkfasoner närmare honom, fast han tyckte det var så pjåskigt, förstås. Då hväste Evert fram sin fråga, som plågat honom under långa febertimmar:

– Nå ... sköt jag inte haren hva? Den där gamla ... den där bakom rian?

Brodern nickade jakande ett medlidsamt lugnande besked. Då klarnade den sjukes uppsyn, och med ett drag af oändlig lättnad föll han samman, där han låg. Det var hans lifs sista stora fråga och sista orätta besked. Hvad hjälpte det att hans mor sörjde? Den gamla backharen blef hans unga lifs sista vakna intresse.

ETT VÄNDT BLAD.

Det var hans jäktande, hemlösa ungdoms fristad, hvilken hans gamla tant med fordringslös tillgifvenhet lät stå öppen för hans räkning i en vindskammare af det gamla huset. Han var välkommen, när än han kom, sommar eller vinter, dag eller natt, och med en tacksam kyss på den gamlas vissnade kind tog han fristaden i besittning på några månader eller lämnade den på ändå längre tid. Hans äggande oro hade aldrig kunnat få en vrå, mera omhägnad af oegennyttig omsorg, mera lämpad för honom och mera tyst.

Han hade att tacka en längesedan afliden mor för den, ty själf hade han aldrig haft tid och tankar nog att göra sig än så litet förtjänt af den gamlas hägn och stilla vänskap. Det var blodsfrändskapen, som ännu talade hos den gamla generationen. Det var hans tants aldrig glömda, varma vänskap för den aflidna modern, som, förädlad under långa, ensamma år, vacker och uppoffrande gick i arf på en däraf fullkomligt oförtjänt son.

Den gamla satt år ut och år in i sitt orubbade föräldrabo under stilla meditationer öfver lifvets gång därutanför. Det nådde hit endast i form af tidningar och med någon släkting, som då och då aflade den gamla sitt besök. Hennes våning med salong och gästrum doftade af blommor, – äfven om de för tillfället icke blommade; af violrot och kryddor, som kommit ur bruk. De enkla, gamla möblerna mottogo, allvarliga och värdiga, gästernas beundran, förfädernas konterfej smålogo emot dem, och gumman själf lät hvarje komplimang öfver sitt putsade, rara hem gå in genom det ena örat och ut genom det andra.

Här i denna atmosfär af anspråkslös aristokrati, blomdoft och gamla dagar hade han sin vindskammare med ett gammalt skrifbord, en stor soffa och fyra stolar, kommod, virkade gardiner, blå tapeter och utsikt öfver en bit bördigt Tavastland med alla finska utsikters blånande barrskog i fonden. En liten insjö glittrade långt borta mellan vassen i den allra tidigaste morgonstunden.

Här hade ynglingen för långa år sedan rodnande gömt undan sina första, glödande rim, när den gamla på sina vandringar genom huset tittade upp till honom för att se efter hvad han hade för sig. Här hade han senare i ensamma, grubblande stunder efter långa, rastlösa vandringar ute i världen sett alla sina sväfvande och gyllne ynglingadrömmar bli karg hvardaglighet, och här hade ur de flyende illusionernas dimma konturerna till mannens karaktär vuxit fram.

Under sträfsamma dagar och sömnlösa nätter hade han här försökt gifva konstens form åt alla korsande

tankar, som lifvet jagade genom hans hjärna. Märkvärdiga, brinnande sträfvanden, som krönts med stundens flyktiga framgång, hvilken likt balsam flöt öfver äregirighetens och självkärleken plågor, utan att någonsin unna honom en feberfri ro. Här hade han sönderbruten fallit ihop under känslan af sin oförmåga, för att följande dag med en nästan krampaktig viljeyttring sätta öfver sina tvifvel och en lycklig, kort stund betagas af den blinda och kraftiga öfvertygelse, som de vise kalla inspiration ...

Det var hans gamla värkstad, där tankarna lågo om hvarandra i ett osynligt virrvarr bland papper och dam och böcker, fula tankar och vackra tankar, alla mer eller mindre halfgångna med stämpel af ungdom och utveckling. Men hans unga vishet hade tagit förnumstigt i högen, inbillande sig med ungdomens raska självförtroende att den gjorde rätt, när den fångade dem i ord och sände dem tusenfaldigade ut i världen.

Han hade här äfven en samling af andras tankar, blomman af sin ungdoms fröjder: de vackraste vänskapsbevis han rönt och den varmaste kärlek, altsammans förvaradt i ett stort, välombundet paket, ökadt år för år med nya dokument, utan att han på tio år haft tid eller lust att gallra ut och rensa dem. –

Så kom han en gång till sin gamla fristad med sin unga hustru. Han skulle lära henne sin tacksamhet och vördnad för den gamla, och han hoppades att den gamlas vackra tillgifvenhet skulle få ett nytt, värdigare föremål i den kvinna, som modigt låtit sin lefnadsstig löpa samman med hans.

Ett besynnerligt besök!

De mottogos med samma tysta hjärtlighet, som han så väl kände till, och som var den gamlas mest framstående karaktärsdrag. En främmande hade kanske litet svårt att genast spåra hjärtligheten bakom den gamlas värdighet, hvilken aldrig lämnade henne, om hon icke blef rörd, men såg man in i de tindrande ögonen, så myste där något i rynkorna, som stämde en väl.

Men trifdes hans hustru än så väl i de prudentliga omgifningarna och i den gamlas blida sällskap, – sin man kände hon icke igen längre. Han stod ansikte mot ansikte med sitt förflutna, och han glömde sin hustru för sin vindskammare och sin ungdom. Den gamla, som med jämnmod sett alla hans lynnes skiftningar, log förstående åt de ungas oförstånd, men sade ingenting.

Han såg för första gången på sitt förflutna med en vuxen mans lugna öfverlägsenhet. Det gjorde nu på honom ett intryck som hade det tillhört hvem som hälst annan, utom honom själf. Halft beklagande, halft skamsen, fördjupade han sig i detaljer af ett förgånget lif, som han motvilligt måste erkänna som sitt. Han gjorde ett stort öfverslag af det förflutna och lefde i olikartade minnen. Han höll mönstring med förflugna, ungdomskäcka och hetsiga tankar och begynte slutligen bläddra i brefpackarna ...

Den natten låg hans hustru ensam vaken långt efter midnatt i rummet under vindskammaren och lyssnade till de knarrande stegen där ofvanför. Hon väntade förgäfves att de skulle aflägsna sig, tystna och igen dyka upp utanför sängkammardörren, men det gjorde de icke. Hon försjönk i en orolig halfslummer, medan han sju alnar ofvanför gick tillrätta med sig själf.

I kakelugnen framför honom kolnade högar af bref och bortpluttradt papper, – fragment af andra och af honom själf. Där fans rader af hängifven vänskap vid tjugu år, svärmisk och ohållbar, där fans barnsliga bekännelser, hämtade direkte ur ett upproriskt pojkinre, när lifvet tuktade honom, där fans godtköpsvisdom i dåliga rim, ånger och självförebråelser, och där fans glödande utbrott på haltande meter af unga sinnen, som stuckits i brand. Där fans kyligare bref af vänskap, som vacklade, men där fans äfven mogen och klok vänskap från senare år, som vågade förebråelser och hårda ord.

Midt ibland de andra ett kuvert med barnslig och osäker flickstil och därinom ett stort ark med brinnande försäkringar, som sedan ... hm, – som sedan täcktes af andra bref med inga försäkringar alls, men med lifvets

hårdhet, skrifven i fattiga, fula typer af en grof hand ...

Han såg knappast när de flammade upp, minnets perspektiv öppnade sig för honom inåt med sällsam tydlighet, och han for igen fram med hafsbrisen genom friska, nordiska skärgårdslandskap, under det segelskotet låg i hans hand, och det salta stänket slog mot varma kinder. Han gick långsamt på stenkolssvärtade storstadsgator i dimma och gasljus eller åkte med klingande bjällror under en gnistrande stjärnhimmel, långt, långt därifrån på ödsliga hemlandsisar. Han andades söderns vår bland löfknoppande parkpartier, mellan hvilka Lago Maggiore blänkte, och tog afsked af sommaren i en bokskog med lysande höstfärger, där Dannebrogen svajade öfver Fredensborg ...

Men genom alla minnets landskap drog som ett fjärran valdhornseko, och en overklig, strålande sol lyste ett ögonblick öfver dem med alla ungdomsstämningarnas tusen fina skiftningar. Lifvets stora poesi visade honom den värld, som han njutit så föga, i det oåterkalleligt försvunnas trolska skimmer ...

Småningom slöts perspektivet för hans inre syn af en fuktig slöja, som steg upp för hans yttre ..

Det lilla vindsrummet var kallt i höstnatten, fast hans brasa brann och sökte värma upp det med alt det bästa, som en gång värmt honom själf. Det hade kommit något märkvärdigt förstående, förlåtande och vänligt in i hans förhållande till det förgångna. Han kunde icke bränna upp det med sina bref, och han ville det häller icke längre. Han föreföll sig som en ovärdig, inskränkt och tacklös, högmodig narr, som icke längesedan erkänt att lifvet gifvit honom långt mera, än han någonsin förtjänat. Han skulle i ödmjukhet velat böja sitt hufvud för hvarje litet uns af medkänsla och kärlek, som han fått, och han ville skamfull erkänna all den vänskap, som i så rikligt mått låtit sympatins hälsosamma luft blåsa kring hans utveckling ...!

Han kände sig så omätligt liten och feg och högmodig på samma gång. Det var omöjligt för honom att slita sig ur minnets famntag och ur de luttrande tankar det väckte. De kolnade brefhögarna visade icke längre fram en enda glödande punkt, och ljuset brann melankoliskt i staken, medan höststormen utanför plundrade syrenerna i bersån.

Då spratt han upp för lätta steg i rummet utanför, och någon stod i hvit nattdräkt framför honom.

– Hvad gör du här så länge, gossen min?

– Jag gör bot.

Det närvarande kom i hans hustrus gestalt och kyste försonande det förflutna. Han rycktes upp ur minnena, sköt igen spjället och beredde sig att gå.

– Jag har vändt ett blad i min lefnads bok, försökte han förklara för henne, – men jag kommer väl i håg alt, som står på den andra sidan.

Så följde han tankfull med henne.